

Hatbrott 2011

Teknisk rapport

*Statistik över polisanmälningar med
identifierade hatbrottsmotiv*

Hatbrott 2011

Statistik över polisanmälningar med identifierade
hatbrottsmotiv

Rapport 2012:8

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

Denna rapport kan laddas ner från Brå:s hemsida, www.bra.se

ISSN 1100-6676

URN:NBN:SE:BRA-475

© Brottsförebyggande rådet 2012

Författare: Fredrik Aspling, Carina Djärv

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Innehåll

Tabell- och figurförteckning	4
Tabell.....	4
Figurer.....	4
Förord	5
Inledning	6
Hatbrottsstatistiken i korthet.....	6
Bakgrund	9
Metod	13
Definitioner.....	13
Bedömningskriterier.....	14
Insamling och bearbetning.....	21
Resultatredovisning.....	23
Tolkningsutrymme.....	30
Jämförbarhet.....	32
Hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2011	36
Referenser	41
Bilagor	43
Bilaga 1. Sökordslista.....	43
Bilaga 2. Urval av brottskoder.....	45
Bilaga 3. Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2011.....	46
Bilaga 4. Metod.....	50
Bilaga 5. Kvalitetsdeklaration.....	54

Figur- och tabellförteckning

Tabeller

Tabell 1. Översikt över kriterier för utsatthet för hatbrott uppdelat på motiv utifrån utsatt person och gärningsperson. ..	16
--	----

Figurer

Figur 1. Förenklad beskrivning av flödet i rättskedja.....	12
Figur 2. Andel anmälningar markerade i RAR som hatbrott år 2011, uppdelat på bedömning efter genomläsning av fritext.....	38

Förord

En pojke kallas ”neger” av sin skolkamrat, en beslöjad kvinna blir spottad på av sin granne och en annan kvinna blir kallad för ”äckliga flata” av en okänd person på bussen. Det här är exempel på händelser från hatbrottsstatistiken under 2011.

Hatbrottsstatistiken kan användas till att studera bland annat omfattning och utveckling av *anmälda* hatbrott i Sverige. Statistiken ger också en bild av självrapporterad utsatthet för vissa hatbrott. Tillsammans kan sådana uppgifter vara till hjälp i beslut om åtgärder för att utreda, bekämpa och förebygga denna typ av brottslighet.

Inför årets hatbrottsrapport har några förändringar genomförts för att effektivisera statistikproduktionen. Redovisning av målsägare och misstänkta har utgått, likaså regional analys av hatbrottsmarkeringen i polisens anmälningssystem (RAR). En nyhet i årets rapport är jämförelser några år bakåt i tiden för att utförligare belysa utvecklingen. Dessutom särredovisas för första gången det kristofobiska hatbrotts-motivet.

Rapportens författare är Fredrik Aspling och Carina Djärv, båda utredare på Brå. I arbetet har även utredarna Klara Klingspor och Anna Frenzel deltagit. Ett stort tack till kontaktpersoner och utredare vid samtliga polismyndigheter i länen som har varit till stor hjälp i arbetet.

Stockholm i juni 2012

Erik Wennerström
Generaldirektör

Erik Grevholm
Enhetschef

Inledning

I regleringsbrevet för år 2006 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i regeringsuppdrag att överta statistikföringen av hatbrott från Säkerhetspolisen. Denna rapport innehåller den tekniska beskrivningen av 2011 års statistik. För hatbrottsstatistikens resultat hänvisas till huvudrapporten (Brå, 2012:7).

Ett av de främsta syftena med hatbrottsstatistiken är att ge information om nivå, utveckling och struktur för de polisanmälningar med olika hatbrottsmotiv som identifieras under ett år. Ett annat syfte är att ge information om nivå och utveckling för självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån surveydata, i nuläget från Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Ytterligare viktiga syften är att bidra med kunskap till den forskning som bedrivs på området och att bistå rättsväsendet med underlag för uppföljning av de åtgärder som vidtas enligt den nationella handlingsplanen.¹ Hatbrottsstatistiken är ett underlag som tillsammans med studier och forskning kan ge en bättre bild av hur situationen avseende hatbrott ser ut i Sverige. Undersökningen har huvudsakligen utförts genom en manuell kodning av ett urval av polisanmälningar för kalenderåret 2011.

Hatbrottsstatistiken i korthet

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv

Motiv: Etnisk bakgrund, hudfärg eller nationalitet, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

Anmälningar som kan innehålla hatbrottsmotiv fångas upp genom tre datainsamlingssteg.²

¹ Justitiedepartementet (2006).

² Anmälningar som utselekerats genom dessa tre datainsamlingssteg granskas manuellt. De som bedöms motsvara ett antal kriterier och därmed motsvarar Brå:s definition av hatbrott kodas in och bildar statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.

Steg ett:

Sökning med hjälp av sökord för ett urval av brottstyper (våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse/klotter, olaga diskriminering och övriga brott).

Urvalsstorlek: cirka 388 500 anmälningar.

Antal sökord: 381 ord.³

Urvalsstorlek efter genomsökning med sökord: cirka 33 500 anmälningar.

Steg två:

Totalundersökning av samtliga anmälningar som inkommit till Brå avseende brottstyperna hets mot folkgrupp och olaga diskriminering.

Urvalsstorlek: cirka 720 anmälningar avseende hets mot folkgrupp och cirka 240 anmälningar avseende olaga diskriminering.⁴

Steg tre:

Samtliga av polisen RAR-markerade misstänkta hatbrott utifrån samtliga brottstyper.

Urvalsstorlek hos polisen: 6 910 RAR-markerade anmälningar hos polismyndigheterna.

Urvalsstorlek hos Brå: cirka 5 490 anmälningar identifierade som hatbrott hos Brå.

Urvalsstorlek efter matchning:⁵ cirka 4 280 anmälningar.

Periodicitet: kalenderår.

Redovisningsenheter:⁶ inkommen anmälan och uppklarad anmälan.

Redovisningsvariabler: Huvudbrott, motiv, om brottet är motiverat av vit makt-ideologi eller har koppling till organisation, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och den utsatte samt regional indelning.

Statistiken över självrapporterad utsatthet

Motiv: Främlingsfientlighet och homofobi.

Metod: Samtliga tillfrågade i Nationella trygghetsundersökningen (NTU) som svarar att de utsatts för misshandel, hot, personrån och trakasserier får i det sammanhanget följdfrågor om huruvida de tror att det fanns något främlingsfientligt eller homofobiskt i motivet.

Urvalsstorlek: Slumpmässigt urval av 20 000 i Sverige mantalsskrivna personer i åldern 16–79 år, varav 14 115 medverkade 2011. I det årets undersökning tillfrågades 1 178 personer eller 7,6 procent av de med-

³ Sökordlistan har utökats med sju ord sedan föregående år.

⁴ Urvalsstorleken för dessa brottstyper innefattar dessutom de anmälningar som redan identifierats via sökordlistan i metod ett.

⁵ Preliminär hatbrottsstatistik matchades mot data från polismyndigheterna, för att se var bedömningen varit lika och var den skilde sig. De anmälningar där enbart polismyndigheterna bedömt att anmälan var ett misstänkt hatbrott har granskats manuellt. För en utförligare redovisning av tillvägagångssätt, se avsnittet "Hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2010".

⁶ För en utförligare beskrivning av redovisningsenheterna, se avsnittet "Resultatredovisning".

verkande i undersökningen om främlingsfientligt respektive homofobiskt hatbrottsmotiv vid utsatthet för misshandel, hot, personrån och trakasserier.

Periodicitet: Kalenderår, med ett års eftersläpning jämfört med statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.

Redovisningsenheter: Personer utsatte för hatbrott och personer utsatte för hatbrott som uppger att de anmält brotten.

Redovisningsvariabler: Motiv, brott, kön och ålder.

Bakgrund

Sedan början av 1990-talet har hatbrott med främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska motiv kartlagts.⁷ Även statistik över brott med koppling till den högerextrema vit makt-miljön har publicerats. Sedan Brå tog över sammanställningen av hatbrottsstatistiken från Säpo år 2006 har större fokus lagts på att ge en mer detaljerad information om hatbrott.⁸

Vad är ett hatbrott?

Hatbrott är inget nytt fenomen, men ett relativt nytt begrepp.⁹ I Sverige var det kriminologen Eva Tiby som introducerade begreppet hatbrott genom sin forskning.¹⁰ Inom den samlade forskningen påpekas dock att det saknas en vedertagen definition av hatbrott, och variationen mellan olika länder är stor.¹¹ En definition av hatbrott kan till exempel innefatta brott som riktas mot människor på grund av deras etnicitet, funktionshinder, hemlöshet, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, religiösa tillhörighet, politiska tillhörighet, sexuella läggning eller ålder.¹²

Vissa länder för ingen statistik över hatbrott, medan andra länder redovisar statistik över ett eller flera hatbrottsmotiv.¹³ I Sverige redovisas hatbrott med främlingsfientliga/rasistiska, antireligiösa (islamofobiska, antisemitiska, kristofobiska samt övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska och heterofobiska samt transfobiska motiv.

Även om oenighet råder om vad som bör inkluderas i termen hatbrott råder det internationell enighet om att händelsen är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde. Ett enskilt hatbrott kan kränka dubbelt genom att skapa otrygghet och rädsla hos den utsatte personen, och även i den grupp som personen tillhör.¹⁴

⁷ Säkerhetspolisen (2001, s. 1).

⁸ Brå för ingen redovisning över autonoma rörelser eller brott i vit makt-miljön som inte är hatbrott. För en utförligare förklaring, se Brå (2007b, s. 37).

⁹ Hall (2005, s. 4).

¹⁰ Se vidare i Tiby (1999).

¹¹ Petrosino (2003, s. 10).

¹² Gerstenfeld (2003, s. 2).

¹³ För mer information, se exempelvis ODIHR (2011).

¹⁴ Gerstenfeld (2003, s. 18).

För individen kan brottet innebära ett angrepp mot hennes eller hans identitet och värdighet.¹⁵

Teoretiska begrepp

Vissa motiv inom hatbrottsstatistiken är kopplade till begreppet ”anti” (till exempel antisemitism) medan andra motiv är kopplade till begreppet ”fobi” (till exempel islamofobi). De begrepp som Brå använder är antingen vedertagna begrepp, eller har tagits fram i samråd med berörda intresseorganisationer. Brå lägger ingen inbördes värdering i begreppen.

Definitionen av hatbrott förändrades 2008

Vad som är ett typiskt hatbrott påverkas av hur hatbrott som begrepp definieras och konstrueras. Definitionen utgår enbart från motivet till brottet, som hudfärg, nationalitet och etnisk bakgrund, religiös tro, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, oavsett vilka grupper som kan utsättas för brotten. År 2008 förändrade Brå definitionen av vem som kan utsättas för och vara gärningsperson vid ett hatbrott till att inkludera fler grupper. Sedan dess kan även personer utsättas som representerar gruppen eller frågor som berör hatbrott, exempelvis journalister eller politiker. Detta överensstämmer med hur lagstiftningen på området, straffskärpningsregeln¹⁶ i brottbalken, är utformad. Straffskärpningsregeln aktualiseras oftast vid brott som riktas mot minoritetsgrupper, men den kan lika väl tillämpas exempelvis om personer angrips för att de är av svensk härkomst.

Att anmäla ett hatbrott eller inte

Varje dag begås hatbrott som aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Benägenheten att anmäla ett hatbrott kan påverkas av ett flertal faktorer, exempelvis

- att den utsatte själv inte *definierar en händelse som ett hatbrott eller som brottslig*
- att den utsatte känner *skam* och inte vill erkänna utsatthet
- *rädsla för eventuella repressalier* från gärningspersoner
- *rädsla för sekundär viktimering* (efter själva brottstillfället) inom rättsväsendet genom att exempelvis inte bli tagen på allvar eller bli trodd¹⁷
- en känsla av att även om man anmäler ett brott så *leder det inte till något resultat*.

För homofobiska och bifobiska hatbrott kan det vidare handla om att den utsatte inte är öppen med sin sexuella läggning och inte har berättat om detta för någon i sin omgivning. Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott kan det finnas rädsla för att bli identifierad som en papperslös flykting och bli förpassad ur landet.¹⁸ Dessutom kan ett problem vara att det

¹⁵ Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008, s. 9).

¹⁶ Straffskärpningsregeln BrB 29 kap. 2 § 7 p.

¹⁷ Berk, Boyd och Hamner (2003, s. 55) och Tiby (1999, s.19).

¹⁸ Gerstenfeld (2003, s. 54).

inom rättsväsendet inte finns tillräckligt med kunskap och resurser för att hantera språkskillnader.¹⁹

Brå publicerade år 2008 en rapport om diskriminering i rättsprocessen och missgynnande av personer med utländsk bakgrund.²⁰ Resultaten visar att det inom rättsväsendets samtliga led finns generaliserande föreställningar om minoritetsgrupper. Det leder till att personer med utländsk bakgrund²¹ inte alltid får samma behandling som personer med svensk bakgrund i en liknande situation. Aktörer från rättsväsendet som deltog i Brå:s studie gav exempel på att vissa minoritetsgrupper kan missgynnas mer än andra. Särskilt utsatte för stereotypa föreställningar inom rättsväsendet är romer, östeuropéer, muslimska grupper och svarta personer. En person som väljer att inte anmäla kan således ha blivit illa bemött av rättsväsendets aktörer vid tidigare tillfällen, antingen i Sverige eller i sitt tidigare hemland.²² Dessa faktorer kan givetvis påverka hur stor andel av den faktiska hatbrottsligheten som anmäls till rättsväsendet.

Hatincidenter och hatbrott

Forskningen skiljer mellan hatincidenter och hatbrott.²³ Incidenter är händelser som rapporteras till polis, men som i ett senare led i rättskedjan läggs ner, exempelvis då brott inte kan styrkas. Hatbrott är konstaterade brottsliga händelser som begås mot personer på grund av att de tillhör en viss grupp.²⁴ Statistiken över identifierade anmälningar med hatbrottsmotiv redogör endast för de incidenter eller brott som *anmäls* till polis och åklagare. Eftersom statistiken bygger på anmälningar ingår båda kategorierna, men kan ej särskiljas. Genomgående i rapporten används begreppet hatbrott (även om incidenter ingår).

Inget lagrum som reglerar hatbrott

I Brottsbalken finns, förutom hets mot folkgrupp, olaga diskriminering²⁵ och straffskärpningsregeln, inga specifika lagrum som reglerar den typ av brott som betecknas som hatbrott.²⁶ Även om ett hatbrott anmäls till polisen finns det ett flertal hinder som behöver överbryggas för att det anmälda brottet ska kunna leda till att en person lagförs.²⁷

Ett brott kan anmälas, men för att det ska registreras som ett hatbrott måste även motivet till brottet identifieras. En bedömning av huruvida en

¹⁹ Brå (2008b, s. 74–81).

²⁰ Brå (2008b).

²¹ Brå (2008b, s. 7). Även personer med annan minoritetsbakgrund inkluderas, som inhemska etniska minoriteter (till exempel romer) eller religiösa minoriteter (till exempel muslimer).

²² I en rapport från Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, (2007, s. 46) där 33 ungdomar och unga vuxna med afrikansk bakgrund intervjuas om bland annat anmälning av rasism och diskriminering, påpekas att det finns ett flertal upplevelser av att det är meningslöst att anmäla brott till polisen främst för att förtroende saknas för polisen och för att man är rädd för att inte bli trodd.

²³ Hall (2005, s. 11–13).

²⁴ Gerstenfeld (2003, s. 66) och Tiby (1999, s. 2).

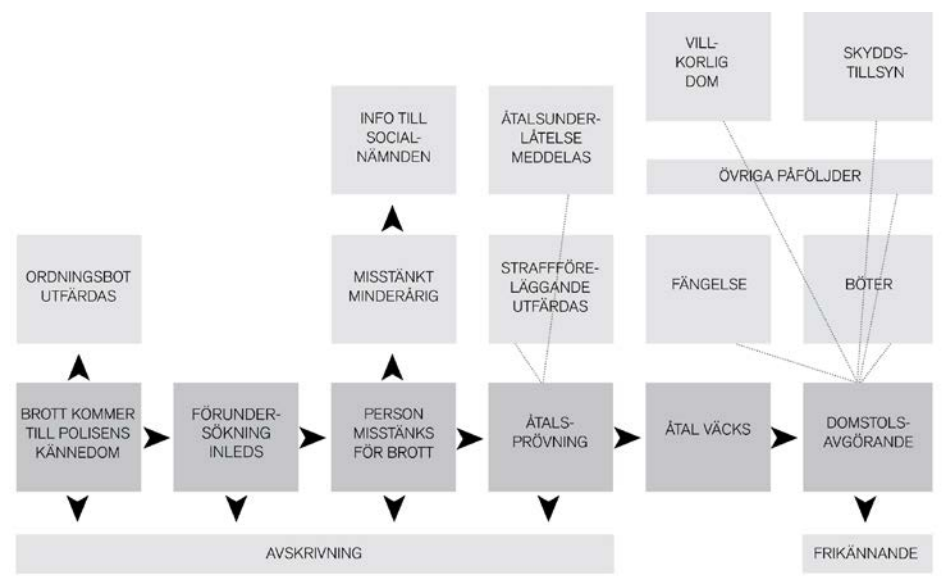
²⁵ Se BrB 16 kap. 8 § (hets mot folkgrupp) och BrB 16 kap. 9 § (olaga diskriminering).

²⁶ Majoriteten av hatbrotten i föreliggande rapport består av brottskategorier som olaga hot/ofredande, misshandel, ärekränkning och skadegörelse/klotter.

²⁷ Tiby (1999, s. 232). En ytterligare problematiserande aspekt är huruvida straffskärpningsregeln tillämpas, något som i dagsläget är svårt att följa upp. Polisen måste uppmärksamma motivet och underrätta åklagaren om att straffskärpningsregeln ska användas, vilket åklagaren då måste ange i stämningensökan. Domstolen behöver därefter i domslutet ange om straffskärpningsregeln tillämpats, något som de inte är skyldiga att göra.

händelse är ett hatbrott bör ske genom hela rättskedjan, det vill säga hos polis, åklagare och i domstol (se figur 1 för beskrivning av flödet i rättskedjan). Bedömningsprocessen av vad som är ett hatbrott försvåras emellertid av att viktiga begrepp tolkas olika mellan anmälningsmottagande, åtalande och dömande myndigheter.²⁸ Brå:s tolkning underlättas av om såväl polis som åklagare och domstol identifierar en händelse både som brottslig och som ett hatbrott.

Figur 1. Förenklad beskrivning av flödet i rättskedjan.

Den stora skillnaden mellan antal anmälda och antal lagförda brott med hatbrottsmotiv²⁹ kan därför delvis förklaras av att polisen har en vidare tolkning av hatbrottsbegreppet, medan åklagare och domare har en snävare tolkningsram. Ytterligare en delförklaring är att aktörerna befinner sig i olika instanser i rättskedjan med olika uppgifter i samband med fallen, från att ta emot en hatbrottsanmälan till att styrka att ett brott begåtts och visa på att det är ställt utom rimligt tvivel att gärningspersonen är skyldig.³⁰

²⁸ Tiby (2007, s. 7).

²⁹ Vid en undersökning genomförd av Brå (2002, s. 6–7) följdes alla hatbrott som anmäldes år 2000, från anmälan till tingsrättsdom. Av knappt 4 300 anmälda hatbrott samt anmälningar med koppling till vit makt lades nästan nio av tio ned och av de åtta procent (360 hatbrott) som ledde till åtal åberopade åklagaren straffskärpningsregeln i 42 fall. I domstolarna skärptes straffet för 46 hatbrott. Det fanns dock ingen enhetlig praxis för hur domstolarna tillämpade straffskärpningsregeln.

³⁰ Tiby (2007, s. 7). Tiby beskriver hur polisen som är först i rättskedjan måste arbeta utifrån en vid definition av hatbrott för att erhålla medborgarnas legitimitet. I senare led i rättsväsendet, som i domstolen, måste dock godtagbara bevis framställas.

Metod

Hatbrott är inte ett brott som uttryckligen regleras i egna bestämmelser i brottsbalken. Det finns inte heller någon särskild brottskod för hatbrott i polisens system för att registrera brott. Detta innebär att det i dagsläget inte är möjligt att producera och publicera statistik över polisanmälda hatbrott med sådant tillvägagångssätt som används i den officiella statistiken över anmälda brott. Sedan 2008 kan dock polisen genom ett fält i RAR³¹ markera om ett anmält brott är ett misstänkt hatbrott eller inte.³² Hatbrottsstatistiken består till huvuddelen av polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv, men även uppgifter om självrapporterad utsatt-het för hatbrott utifrån Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) ingår i statistiken. Nedan beskrivs hur hatbrott definieras i hatbrottsstatistiken samt hur man bedömer vad som är ett hatbrott i statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.³³

Definitioner

Polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv grundas främst på den utsattes upplevelse av gärningspersonens motiv till sin handling. Sådan brottslighet innefattar brott utifrån gärningspersonens motiv gällande

- *etnisk bakgrund, hudfärg* eller *nationalitet* – i statistiken utländsk eller svensk bakgrund
- *religiös tro* – i statistiken muslimsk, judisk, kristen eller övrig tro
- *sexuell läggning* – i statistiken homosexualitet, bisexualitet eller heterosexualitet

³¹ Rationell anmälsrutin (RAR) är polisens datorsystem för att ta upp en anmälan.

³² Fältet som infördes nationellt på polismyndigheterna är obligatoriskt och innebär att anmälningsuppgifternas innehåll måste svara på frågan om det aktuella brottet är ett misstänkt hatbrott eller ej.

³³ Se den tekniska rapporten för NTU för en redogörelse av de metodologiska aspekterna av undersökningen (Brå 2012c).

- *könsöverskridande identitet eller uttryck* – i statistiken vilket kön man upplever sig tillhöra samt hur någon väljer att uttrycka sitt biologiska kön, sociala kön och/eller det kön man identifierar sig som.

Det är dessa egenskaper som ska ligga till grund för identifieringen av anmälningar med hatbrottsmotiv. Med begreppet hatbrott i denna del av hatbrottsstatistiken avses:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fientlighet eller hat mot den utsatte grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck³⁴ som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har.³⁵

Självrapporterad utsatthet för hatbrott

Statistiken över självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån NTU grundas på befolkningens erfarenhet och utsatthet för både anmälda och ej anmälda hatbrott avseende brotstyperna personrån, misshandel, hot och trakasserier. Sådan utsatthet innefattar brott utifrån gärningspersonens motiv gällande

- *främlingsfientlighet*
- *homofobi*

Bedömningskriterier

Fastställande av om en anmälan innehåller ett hatbrottsmotiv

När en anmälan bedöms använder Brå flera olika kriterier för att fastställa hatbrottsmotivet. Bedömningen utgår från *all information* som finns att tillgå i polisanmälanens fritext. Att bedömningen utgår från polis-anmälanens fritext innebär att den till största delen utgår från anmälningsupptagarens sammanställning av den utsattes upplevelse av den aktuella händelsen. Om den utsatte anser eller misstänker att motivet till brottet beror på att hon eller han är eller uppfattas ha exempelvis utländsk bakgrund, svensk bakgrund, vara muslim, jude, kristen, buddist, homo-, bi- eller heterosexuell eller transperson bedöms händelsen i regel som hatbrott. Förutom *den utsattes berättelse* kan bedömningen baseras på:

- *Gärningspersonens uttalanden verbalt eller skriftligt*. Det kan exempelvis vara att gärningspersonen skriker ”jävla svartskalle”, ”äckelflata”, ”jävla jehovas” eller ”transjävel” till den utsatte vid brottstillfället. Termer som ”transa”, ”muslim”, ”jude” och ”flata” kan anses utgöra grund för hatbrott om de används i utpekande syfte, exempelvis om ordet ristas in på någons ytterdörr. Även allmänt klotter, affischer och flygblad med text som ”ut med alla zigenare”, ”muslimjävlar – inga

³⁴ Definitionen förändrades år 2008 till att även omfatta könsöverskridande identitet eller uttryck.

³⁵ Se äldre rapporter för ett utförligare resonemang kring definitioner: Brå (2006a) och Säkerhetspolisen (2005).

fler moskéer i Sverige”, davidsstjärnor i kränkande kontext ihop med hakkors och ”hata lesbiska” bedöms som hatbrott.

- *Information via relaterade anmälningar.* Ibland förekommer en utsatt eller en gärningsperson i flera anmälningar, vilket kan finnas noterat i den aktuella fritexten. Dessa relaterade anmälningar kan exempelvis vara en motanmälan eller ytterligare en utsatt som anmäler samma händelse, vilket vanligtvis ger relevant information även om den aktuella händelsen.
- *Information från kontaktpersoner och utredare.* Vissa ärenden kan vara svårbedömda vid en första granskning då det saknas tillräcklig information för att fastställa motivet till brottet. Det förekommer att man kan misstänka att det rör sig om ett hatbrottsmotiv, men utan att det framgår tydligt. Då kan någon av Brå:s 21 kontaktpersoner³⁶ för hatbrott eller ansvarig utredare vid landets polismyndigheter kan lämna ytterligare information. Den information som erhålls i samtal med kontaktpersonen eller utredaren, exempelvis vittnesuppgifter, kan komma från flera olika informationssystem, som RAR eller DurTvå.³⁷ Sådana kontakter togs i 278 av de 5 493 anmälningar som slutligen bedömdes omfatta hatbrott år 2011.
- *Information i media.* I vissa fall har media uppmärksammat hatbrott och sådan information kan ibland användas vid bedömningen.
- *Namn på utsatt och gärningsperson* används för att bedöma gärningspersonens eller den utsattes ursprung. Avseende gärningspersonen framgår namn om denne på något sätt är identifierad. Främlingsfientliga/rasistiska hatbrott bedöms utifrån fler kriterier än andra hatbrottsmotiv eftersom det finns mer information³⁸ för att utforska om gärningspersonen tillhör majoritetsgruppen.
- *Signalement i anmälan.* Det förekommer att gärningspersonen beskrivs som svensk, som skinnskalle, som utländsk med mera. Ett exempel på en anmälan där man genom signalementet på gärningspersonerna kan misstänka att det finns ett underliggande hatbrottsmotiv är:

Fyra okända män har krossat en större glasruta till flyktingförläggningen genom att kasta in en skylt som stod utanför lokalen. Signalement: Fyra män med rakade huvuden – skinnskallar.³⁹

Flera motiv – det mest framträdande väljs

Motivbilden är inte alltid enkel att bedöma, en brottsanmälan kan innehålla flera möjliga hatbrottsmotiv. I sådana fall är riktlinjen att gå på det mest *framträdande* motivet och därmed välja *ett motiv*. Ett exempel är när en person blir ärekränkt med tillmälen som rör både sexuell läggning och könsöverskridande identitet eller uttryck som ”jävla bög, jävla hora, jävla bitch, jävla trans”. Exemplet ovan skulle kategoriseras som transobiskt då användandet av ordet trans i kombination med ”jävla hora” och

³⁶ Polismyndigheterna har själva utsett vilka kontaktpersonerna för Brå ska vara.

³⁷ Polisens utredningssystem DurTvå är en förkortning för datoriserad utredningsrutin.

³⁸ Signalement och namnuppgifter används i stort sett enbart vid bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott. För att bedöma religiös tillhörighet finns exempelvis markörer som slöjan, korset och davidsstjärnan och för sexuell läggning regnbågsflaggan, men för utländsk härkomst finns flera visuella markörer, som hudfärg, uppgifter om språk, namn med mera.

³⁹ I samtliga exempel från anmälningarnas fritexter har *namn och platser bytts ut* för att avidentifiera autentiska fall.

”jävla bitch”, förstärker det transfobiska motivet. Om flera motiv är lika framträdande, vilket sällan är fallet, avgör slumpen vilket motiv som väljs.

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra om det i alla brotten i anmälan finns ett hatbrottsmotiv. Exempelvis kan en person av utländsk härkomst bli nedslagen på grund av sin utländska härkomst och därefter bli rånad. En fråga som då kan uppstå är huruvida även rånet är motiverat av gärningspersonens främlingsfientlighet/rasism eller om det mer är motiverat av ekonomisk vinning.⁴⁰ Framkommer det med tydlighet att det är *ett annat motiv* än ett hatbrottsmotiv som motiverat gärningen bedöms anmälan som ej hatbrott. För att fastställa om ett brott är ett hatbrott eller inte kan en testfråga ställas: Skulle brottet exempelvis ha skett om offret hade samma etnicitet som gärningspersonen?⁴¹

Nedan följer en beskrivning av samtliga hatbrottsmotiv som finns med i statistiken (se även tabell 1 för en översikt) samt de hatbrott där vit makt-ideologi ingår i motivbilden.

Tabell 1. Översikt över kriterier för utsatthet för hatbrott uppdelade på motiv utifrån utsatt person och gärningsperson.

Motiv	Utsatt person	Gärningsperson
Främlingsfientliga/rasistiska		
mot minoritet	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst	är eller uppfattas vara av svensk härkomst
mellan minoriteter	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst	är eller uppfattas vara av annan utländsk härkomst än den utsatte
mot majoritet	är eller uppfattas vara av svensk härkomst	är eller uppfattas vara av utländsk härkomst
Antireligiösa		
islamfobiska	är eller uppfattas vara muslim	är eller uppfattas vara icke-muslim
antisemitiska	är eller uppfattas vara av judisk börd	är eller uppfattas vara icke-judisk
kristofobiska	är eller uppfattas vara kristen	är eller uppfattas vara icke-kristen
övriga antireligiösa	har eller uppfattas ha en annan religiös tro (än ovan)	har ej eller uppfattas ej ha samma religiösa tro som den utsatte
Homo-, bi- och heterofobiska		
homofobiska	är eller uppfattas vara homosexuell	är eller uppfattas inte vara homosexuell
bifobiska	är eller uppfattas vara bisexuell	är eller uppfattas inte vara bisexuell
heterofobiska	är eller uppfattas vara heterosexuell	är eller uppfattas inte vara heterosexuell
Transfobiska	är eller uppfattas vara transperson	är eller uppfattas inte vara transperson

Främlingsfientliga/rasistiska motiv

Mot minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst. Brottet

⁴⁰ Green, McFalls och Smith (2003, s. 30).

⁴¹ Tiby (1999, s. 223).

behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av utländsk härkomst. Det primära är att det är en majoritetsperson som kränker en minoritetsperson, en grupp eller en representant⁴² för minoritetsgrupper. I dessa fall krävs också att gärningspersonen *är av svensk härkomst*. Det gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens religiösa tro eller sexuella läggning. Det innebär också att personer som utseendemässigt kan uppfattas som tillhörande majoritetsgruppen, exempelvis en person med nordiskt eller västeuropeiskt utseende, kan tillhöra en minoritetsgrupp.

Mellan minoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mellan minoriteter ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att denne *uppfattat* att målsäganden är av utländsk härkomst samt att gärningspersonen *är av utländsk härkomst*.

Mot majoriteter

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk mot majoriteten ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att denne *uppfattat* att målsäganden är av svensk härkomst. Brottet behöver således inte vara riktat mot en person som faktiskt är av svensk härkomst. Det krävs också att gärningspersonen *är av utländsk härkomst*.

Bedömningskriterier, mot minoriteter

I denna rapport har vissa undantag gjorts avseende bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott.

- *Finska namn*: Sedan lång tid tillbaka förekommer det att många med svensk härkomst i norra Sverige har finska namn.⁴³ Med hänsyn till detta har gärningspersoner med finska namn bedömts som del av majoritetsbefolkningen om händelsen ägt rum i norra Norrland.
- *Olaga diskriminering*: Vid olaga diskriminering anses exempelvis en ordningsvakt som arbetar utanför en nattklubb tillhöra majoritetsgruppen⁴⁴ oavsett om ordningsvakten som gärningsperson själv är av utländsk härkomst eller har svenskt ursprung. Gärningspersonen ses i detta sammanhang därmed som en representant för sin arbetsplats och inte som privatperson, om det inte är uppenbart att personen överskrider sina befogenheter (exempelvis vid misshandel).

Submotiv vid främlingsfientliga/rasistiska motiv

Afrofobiska och antiromska motiv

För att en anmäld händelse ska bedömas som främlingsfientlig/rasistisk med ett submotiv som är afrofobiskt eller antiromskt ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är afrosvensk eller av romskt ursprung. Brottet behöver således

⁴² Som representanter räknas exempelvis personer som stödjer minoriteters rättigheter, som journalister, politiker och talespersoner för organisationer.

⁴³ Regeringskansliet (2006, s. 3).

⁴⁴ Se exempelvis Brå (2004) eller (2007b) för en utförligare diskussion, där det beskrivs att grupper på grund av sin utländska bakgrund, religiösa tro eller sexuella läggning blir diskriminerade framför allt på restauranger och nattklubbar men också av fastighets- och bostadsföretag.

inte vara riktat mot en person som är afrosvensk eller rom. Vidare krävs att gärningspersonen *inte själv är afrosvensk eller rom*.

Bedömningskriterier

- *Afrofobiska uttryck*. Det är enbart uttryck som kränker afrosvenskar som kan särskiljas från övriga främlingsfientliga/rasistiska hatbrott som blir bedömda som afrofobiska hatbrott. Det gäller uttryck som "neger", "svarta apa", "svarta man" med flera. Uttryck som svartskalle kodas som främlingsfientligt/rasistiskt. Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för att den är afrosvensk eller har mörk hudfärg identifieras anmälan även som afrofobisk.
- *Antiromska uttryck*. Det är enbart uttryck som kränker romer som kan särskiljas från övriga främlingsfientliga/rasistiska hatbrott som blir bedömda som antiromska hatbrott. Det gäller uttryck som "zigenare" eller "gypsy" med flera. Uttryck som svartskalle kodas som främlingsfientligt/rasistiskt. Om en utsatt själv beskriver att den utsatts för sitt romska ursprung bedöms anmälan även som antiromsk.

Antireligiösa motiv

Islamofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som islamofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är muslim, oberoende om så är fallet. Den utsatte kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Brottet behöver således inte vara riktat mot en muslimsk person. Vidare krävs att gärningspersonen *är icke-muslim*. Med det sistnämnda avses alla som inte är muslimer, såväl troende som icke troende personer oberoende av härkomst (hudfärg, etnicitet, nationalitet) och sexuell läggning.

Bedömningskriterier

Ibland uppstår svårigheter i bedömningen av om ett uttryck är islamofobiskt eller främlingsfientligt.

- *Islamofobiska uttryck*. Det är i stor sett enbart uttryck kopplade till religionen islam och uttryck som kan särskiljas från det främlingsfientliga motivet som blir bedömda som islamofobiska hatbrott. Om en gärningsperson skriker "arabjäväl" till den utsatte bedöms anmälan som främlingsfientlig.

Antisemitiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som antisemitisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är jude, oberoende av om så är fallet. Den utsatte kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Brottet behöver således inte vara riktat mot en judisk person. Vidare krävs att gärningspersonen *är icke-judisk*. Med icke-judisk avses alla som inte är judar, såväl troende som icke troende oberoende av härkomst (hudfärg, etnicitet, nationalitet) och sexuell läggning.

Bedömningskriterier

När det gäller antisemitiska hatbrott har undantag gjorts rörande brott som riktar sig mot staten Israel och dess politik.

- *Staten Israel och dess politik.* Brott som rör staten Israel och dess politik kodas inte som hatbrott av den anledningen att brottet då inte är specifikt riktat mot den judiska befolkningsgruppen eller judendomen.

Kristofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som kristofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden har en kristen tro, oberoende om så är fallet. Den utsatte kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Brottet behöver således inte vara riktat mot en kristen person. Vidare krävs att gärningspersonen *är icke-kristen*. Med icke-kristen avses alla som inte är kristna, såväl troende som icke troende oberoende av härkomst (hudfärg, etnicitet, nationalitet) och sexuell läggning.

Övriga antireligiösa motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som övrigt antireligiös ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden har en religiös tro, oberoende av om denne har det eller inte. Den utsatte kan även vara en representant för utövare av religionen eller för religionen i fråga. Motivet avser samtliga trosinriktningar, förutom islam, judendom och kristendom, vilka fångas upp genom det islamofobiska, antisemitiska och kristofobiska motivet. Det kan till exempel vara buddism eller hinduism. Vidare krävs att gärningspersonen *inte delar samma tro*.

Homofobiska, bifobiska och heterofobiska motiv**Homofobiska motiv**

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som homofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är homosexuell eller representerar homosexuella, oberoende av den utsatte personens faktiska sexuella läggning. Brottet behöver därför inte vara riktat mot en homosexuell person. Vidare krävs att gärningspersonen själv *är heterosexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro.

Bedömningskriterier

Avseende homofobiska hatbrott har undantag rörande haranger (en stor mängd nedsättande uttryck i följd) gjorts.

- *Haranger.* Ett typiskt exempel vid brottstypen våld mot tjänsteman är när poliser, ordningsvakter eller väktare vid ingripanden överöses med glåpord, som ”jag ska döda dig snutjävel. Du är rasist. Dra åt helvete din jävla snutbög”. I fallet ovan är kränkningarna och hotelserna snarare ett resultat av ilskan över att bli gripen (myndighetsutövningen) än ett resultat av att gärningspersonen uppfattar polisen som homosexuell. Därför exkluderas fall som dessa från statistiken.

Bifobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som bifobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är bisexuell. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är bisexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro.

Heterofobiska motiv

För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som heterofobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är heterosexuell. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är heterosexuell*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet eller religiösa tro.

Transfobiska motiv

Transfobiska motiv

Begreppet sexuell läggning omfattar vanligtvis inte transpersoner, med vilket brukar avses transsexuella, transvestiter och andra personer som har en könsöverskridande identitet som alltid eller tidvis skiljer sig från normerna i samhället för hur en man eller kvinna förväntas vara.⁴⁵ För att en anmäld händelse ska kunna bedömas som transfobisk ska gärningspersonen ha begått brottet på grund av att han eller hon *uppfattat* att målsäganden är transperson. Vidare krävs att gärningspersonen *själv inte är transperson*. Detta gäller oavsett den utsattes eller gärningspersonens hudfärg, etnicitet, nationalitet, religiösa tro och sexuella läggning.

Bedömningskriterier

- *Transfobiska uttryck*. Det är enbart uttryck kopplade till transpersoner och uttryck som kan särskiljas från det homofobiska motivet som blir bedömda som transfobiska hatbrott. Om en gärningsperson skriker ”böjäväl” till den utsatte bedöms anmälan som homofobisk. Om till exempelvis gärningspersonen säger ”klä dig som en man” till den manliga transvestiten, antas brottet vara ett resultat av transfobi och i stället motiverat av transpersonens könsöverskridande identitet. Därmed inkluderas brottet vid detta motiv.

Vit makt-ideologiska hatbrott

Med begreppet *vit makt-ideologiska hatbrott* avses i denna rapport främlingsfientliga/rasistiska, antireligiösa (antisemitiska, islamofobiska, kristofobiska eller övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska eller heterofobiska samt transfobiska hatbrott som motiveras av gärningspersonens högerextrema värderingar eller nationalsocialistiska ideologi. Detta kan ta sig uttryck genom att gärningspersonen vid brottstillfället uttrycker sympati för sådana värderingar/ideologier, exempelvis med orden ”heil Hitler” eller ”vit makt, judeslakt”. Det kan också uttryckas genom att gärningspersonen gör en hitlerhälsning eller bär nazistiska symboler såsom hakkors, sifferkoden 88 (åttonde bokstaven i alfabetet ”h” = Heil Hitler), wasakärven med flera. För hatbrott där koppling till en national-

⁴⁵ Justitiedepartementet (2006, s. 41).

socialistisk organisation eller en högerextrem grupp kan fastslås anses alltid en motivbild ingå utifrån vit makt-ideologi.

Insamling och bearbetning

Under 2006 utvecklade Brå ett eget systemstöd för att söka fram, koda och granska polisanmälningar med möjliga hatbrottsmotiv. Metoden bakom denna del av hatbrottsstatistiken, som bygger på att göra sökningar i den fritext som finns i brottsanmälningar, fångar inte sällan upp detaljerad information om brotten.

För denna del av hatbrottsstatistiken samlas data in vid ett tidigt skede, vid anmälningsstadiet, vilket resulterar i en extensiv statistik. Det är jämförbart med den officiella kriminalstatistiken och insamlingen av anmälda brott. Ytterst är det vid anmälningstillfället den enskilda personens subjektiva upplevelse som avgör huruvida handlingen betraktas som ett hatbrott. Om data i stället samlades in över exempelvis personupplärade hatbrott eller lagföringar vid hatbrott, skulle inte lika många incidenter fångas upp i statistiken. I stället skulle statistiken ha sin utgångspunkt i händelser som bedömts som brott (hos polisen och åklagarmyndigheten i första fallet och hos domstolarna i andra fallet).

Tre datainsamlingssteg

Anmälningar med möjliga hatbrottsmotiv fångas upp genom tre datainsamlingssteg.

- Det första insamlingssteget innebär att en utsökning på ord görs i fritexten på samtliga anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott.⁴⁶ Urvalet av brottstyper baseras på de brottstyper som enligt Säpo kan förekomma vid hatbrott. Alla anmälningar genomsöks således inte, utan enbart ett urval av brottstyper. Sökningen görs inte mot anmälningar avseende exempelvis narkotikabrott, personrån och sexualbrott. Sammantaget rörde det sig om en genomsökning av knappt 388 500 anmälningar för 2011. För dessa brottstyper finns en sökordslista som uppdateras årligen. När anmälningar från 2011 genomsöktes bestod sökordslistan av 381 ord och resulterade i träff på cirka 33 500 anmälningar som har granskats och kodats manuellt.
- Det andra insamlingssteget innebär en totalundersökning av samtliga anmälningar som inkommit till Brå avseende brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp som registrerats under kalenderåret. Det betyder att de anmälda brott med dessa brottstyper som inte fångades upp via den första genomsökningen granskas. Det ger ett urval på cirka 720 anmälningar avseende hets mot folkgrupp och cirka 240 anmälningar avseende olaga diskriminering som granskas och kodas.⁴⁷
- Det tredje insamlingssteget innebär att samtliga anmälningar som av polismyndigheterna markerats som misstänkta hatbrott i RAR under

⁴⁶ För en komplett förteckning över vilka brottstyper som genomsöks, se bilaga 2.

⁴⁷ Urvalsstorleken för dessa brottstyper (insamlingssteg två) innefattar dessutom de anmälningar som redan identifierats via sökordslistan i insamlingssteg ett.

kalenderåret samlas in och granskas. Eftersom alla brottstyper kan markeras som misstänkta hatbrott bygger urvalet på en genomgång av samtliga brottstyper som markerats. Från de cirka 1,4 miljoner brottsanmälningar som gjordes under 2011 gav markeringen en urvalsstorlek på 6 910 anmälningar.⁴⁸ Efter matchning mot Brå:s hatbrottsstatistik framkom att cirka 2 630 av dem redan var identifierade som hatbrott av Brå. Resterade antal anmälningar, knappt 4 280, har granskats och kodats manuellt. Dessa anmälningar hittades alltså inte via de två första insamlingsmetoderna. Av dessa anmälningar bedömdes 267 ärenden innehålla minst ett hatbrott.

Alla anmälningar genomsöks inte

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv bygger således på ett antal olika källor, men samtliga anmälda brott ingår inte. Effekten av denna avgränsning är svår att uttala sig om, men det kan innebära att en del hatbrott förbigås. Det kan dock förekomma att anmälningar som genomsöks hänvisar till andra anmälningar som kan vara aktuella som hatbrott, och på så sätt kan också en del andra brottstyper förekomma i redovisningen av hatbrott. För år 2011 har knappt 40 000 anmälningar granskats och bedömts flera gånger av olika personer.

Fritexterna ger varierande information

Brottsanmälningarnas fritext består av alltifrån några rader till en längre text med en beskrivning av de anmälda brotten och omständigheterna, vanligen kallad gärningsbeskrivning. När det gäller denna fritext finns det två förhållanden som är särskilt viktiga att ha i minnet. För det första finns det inte någon strukturerad och fastställd mall för vad fritexterna ska innehålla, vilket medför att de innehåller olika mycket information. För det andra skrivs fritexten vanligen in direkt vid anmälningstillfället. För framför allt dödligt våld finns det stora problem med att använda denna metod eftersom det inte finns någon utsatt som kan berätta hur brottet gick till eller delge polisen det eventuella motivet till brottet. Ett annat skäl är också att fritexten i anmälan i vissa fall antingen blir mycket kort på grund av alltför känslig information eller att den enbart beskriver vad man funnit på brottsplatsen. Om det dödliga våldet har ett hatbrottsmotiv kan det i vissa fall ändå identifieras och inkluderas i statistiken genom information från andra källor. Bortfallet vid dödligt våld påverkar dock inte nivån för samtliga hatbrott, då brottstypen är sällsynt. Det är ändå viktigt att dödligt våld ingår då det är den allvarligaste brottstypen i brottsbalken.

Sökordslista

För det förstnämnda datainsamlingssteget används en sökordslista. Den automatiserade genomsökningen innebär att de anmälningar som innehåller ord och termer från sökordslistan markeras. De anmälningar som identifierats genom sökningen av fritexterna granskas och bedöms sedan. Sökordslistan uppdateras årligen genom att ord tas bort, läggs till eller korrigeras. Sökordlistan består nu av 381 ord, vilket innebär att den har

⁴⁸ 449 av dessa anmälningar har inte inkommit till Brå och har ej heller varit möjliga att granska.

utökats med sju ord från föregående år. Listans sökord, som är vanligt förekommande kränkande och nedvärderande ord, bygger framför allt på erfarenheter från tidigare års arbete med statistiken. Inspiration till nya sökord kommer bland annat från genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper. Tanken är att sökordslistan ska hållas aktuell utifrån nytt språkbruk och nya företeelser i samhället. Varje år redovisas sökordslistan med förändringar i en bilaga.⁴⁹ I det följande ges ett exempel på hur ord från sökordslistan markeras i anmälans fritext:

De tre killarna har hotat Jonas vid tidigare tillfällen. De kallar honom "jävla transa" och "jävla bög".

Granskning och kodning av polisanmälningar med möjliga hatbrottsmotiv

Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna beställs in från Rikspolisstyrelsen (RPS). Preliminär hatbrottsstatistik matchas sedan mot data från polismyndigheterna, för att se var bedömningarna skiljer sig åt.⁵⁰ Vid de anmälningar där enbart polismyndigheterna gjort bedömningen att anmälningarna har ett misstänkt hatbrottsmotiv, görs en manuell granskning av informationen i fritexten. Anmälningarna definieras därefter som hatbrott eller ej hatbrott. Vid anmälningar där ett hatbrottsmotiv kan anas men inte tydligt framgår kontaktas utredare vid polisen för mer information innan beslut tas huruvida brottet i anmälan ska betraktas som ett hatbrott eller inte.

När granskningen är färdig och samtliga hatbrottsanmälningar har identifierats görs en manuell kodning av ett antal variabler (se nedan). Vid bedömningen av anmälningarna är det målsägandens upplevelse av gärningspersonens motiv som söks. Ibland kan även någon annan persons perspektiv på händelsen vara av vikt. Det kan till exempel vara iakttagelser från en polis eller ett vittne.

Resultatredovisning

Redovisningsenheter och variabler

I resultatdelen presenteras respektive hatbrottsmotiv – främlingsfientliga/rasisiska, antireligiösa (islamofobiska, antisemitiska, kristofobiska och övriga antireligiösa), homofobiska, bifobiska och heterofobiska, transfobiska, samt vit makt-ideologiska hatbrott – i separata avsnitt. Hatbrottsstatistiken sammanställs utifrån brottsanmälningar⁵¹ och självrapporterad utsatthet för hatbrott utifrån NTU. De *redovisningsenheter* som presenteras är:

⁴⁹ Se bilaga 1 för en komplett lista över alla sökord år 2011.

⁵⁰ För en utförligare redovisning av hur granskningen genomfördes, se avsnittet *Hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2011* i denna rapport.

⁵¹ Till grund för statistiken över uppklarade hatbrott ligger uppgifter från polis och åklagare. Uppgifter ur brottsanmälan sänds av den lokala polismyndigheten till Rikspolisstyrelsen (RPS). Åklagarnas brottsuppklarade beslut registreras i deras ärendehanteringssystem, Cåbra, för direkt leverans till Brå. Uppgifterna granskas, bearbetas och sammanställs sedan på Brå.

- inkommen anmälan
- uppklarad anmälan
- personer utsatte för hatbrott (uppgifter från NTU).

Information om de redovisade grupperna presenteras utifrån ett antal variabler som beskriver det i anmälan upptagna brottet. I årsboken för hatbrott är de *variabler* som presenteras:

- huvudbrott
- motiv
- submotiv
- om brottet är motiverat av vit makt-ideologi samt om det finns koppling till organisation
- tillvägagångssätt
- plats
- relation mellan gärningsperson och utsatt
- uppklaringsbeslut
- regional indelning.

När man läser årsboken för hatbrott är det viktigt att ha i åtanke att många av redovisningarna innehåller små tal. Följden blir att procentuella förändringar kan bli mycket stora från år till år. Det är inte ovanligt med skillnader på 30 procent eller mer. I redovisningen är det av sekretessskäl inte alltid möjligt att redovisa alla enheter eller variabler separat.⁵² Enligt lagstiftning får det inte finnas någon risk för att enskilda individer ska kunna identifieras i statistiken. Om så är fallet måste antingen kategorier med låga tal sammanfogas eller döljas med ett kryss. Med låga tal avses här generellt sett tal lägre än *fyra*. Vissa låga tal kan dock redovisas om bedömningen är att ingen enskild individ kan identifieras.

Inkomna brottsanmälningar

Antalet inkomna anmälningar är de som framför allt polisen, men även andra hatbrottsutredande myndigheter, registrerat i sina ärendesystem under kalenderåret 2011. Brotten kan dock ha begåtts under tidigare år. I årsboken över hatbrott redovisas större delen av statistiken i enheten *anmälan*. Det är enbart anmälningar med brott som begåtts i Sverige som redovisas. I tidigare års rapporter (före år 2002) fördes statistik även över antalet *anmälda brott*, vilket innebar något högre nivå eftersom en brottsanmälan kan innehålla flera registrerade brott. Anledningen till att Säpo övergick till att redovisa anmälningar i stället för brott var att de såg alla brotten på en anmälan som en händelse.

Uppklarade brottsanmälningar

Antalet uppklarade anmälningar är ett mått på polisens, åklagarens och övriga brottsutredande myndigheters arbete med att åtgärda och klarlägga anmälningar. Begreppet uppklarat är polisiärt och innebär att anmälan om brott klarats upp, antingen genom att en person bundits till brottet eller att det på annat sätt klarats upp (se nedan). Uppklarade an-

⁵² Personuppgiftslagen (1998:204) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 24 kap. 8 §.

mälningar innebär alltså inte att någon behöver ha dömts för brottet eller brotten i anmälan. Redovisningen utgår från de beslut som fattats avseende huvudbrottet i anmälan och som bedömts vara hatbrott. Redovisning skiljer sig från den officiella statistiken över uppklarade brott genom att man enbart utgår från hur de anmälningar som registrerats år 2010 klarats upp utifrån slutredovisningsuppgifter från polis och åklagare fram till 30 mars 2012. I den officiella statistiken redovisas i stället de polisanmälda brott som klarats upp *under redovisningsåret*. Detta sätt att beräkna uppklarade anmälningar påverkas av tidpunkten för statistiksammanställningen.

Uppklarade brott redovisas i två kategorier:

- *Personuppklarade* hatbrott betyder att en person har bundits till brottet genom att åtal väckts, att strafföreläggande utfärdats eller att åtalsunderlåtelse meddelats.
- *Tekniskt uppklarade* hatbrott betyder exempelvis att
 - det inte kan styrkas att ett brott begåtts
 - den anmälda gärningen inte bedöms vara brott
 - den *misstänkta personen är minderårig* (under 15 år) och ej straffmyndig
 - angivelse saknas/återkallats, att åtal är ej av särskilt skäl påkallat ur allmän synpunkt eller att brottet är preskriberat. Dessa företeelser sammanfattas under *övriga tekniskt uppklarade*. För övriga tekniskt uppklarade är de två förstnämnda besluten de vanligast förekommande när det gäller hatbrottsanmälningarna.

I avsnittet redovisas även hur stor andel av anmälningarna som är uppklarade vid det aktuella tillfället för urvalsdragningen. Ett brott är uppklarat när det är

- *under utredning*, vilket innebär att det inte tagits något beslut avseende det anmälda brottet.
- *övriga uppklarade* innebär exempelvis att spaningsuppslag saknas eller att brottet uppenbart ej går att utreda. Ytterligare ett exempel på när ett brott är övrigt uppklarat är när den misstänkte efter utredning visat sig vara oskyldig eller inte längre är misstänkt.

Självrapporterad utsatthet för hatbrott (uppgifter från Nationella trygghetsundersökningen NTU)

I avsnitten om främlingsfientliga/rasistiska hatbrott och homofobiska, bifobiska och heterofobiska hatbrott presenteras resultat från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) år 2011. Brå fick år 2005 i uppdrag av regeringen att genomföra en årligen återkommande brottsoffer- och trygghetsundersökning.⁵³ Av de 20 000 personer i åldern 16–79 år som slumpmässigt valdes ut för att delta i 2011 års undersökning svarade 70 procent.⁵⁴ De övergripande resultaten i NTU 2011 pekar på att knappt en

⁵³ Brå (2012b).

⁵⁴ Ibid. Undersökningen genomförs i form av en telefonundersökning (91 procent av svaren) kompletterat med postenkäter (9 procent av svaren) och vänder sig till ett stort slumpmässigt urval av befolkningen. Till dem som svarar på postenkäten ställs inte uppföljningsfrågor om brott och de kan därmed inte besvara frågor kring utsatthet för hatbrott.

fjärdedel (23 procent) av befolkningen hade erfarenhet av utsatthet för brott under 2010. Undersökningen syftar till att fånga in de händelser som utifrån rättsväsendets definitioner bedöms som brott. I en frågeundersökning av det här slaget spelar dock de tillfrågades egna upplevelser och bedömningar in, och sannolikt rapporteras i viss utsträckning även andra händelser än de efterfrågade samtidigt som händelser som skulle kunna betraktas som brott kan ha utelämnats. Utsatthet för tio olika brottstyper samt kategorin ”annat brott” undersöks. Dessa har valts ut för att de drabbar många eller för att de är särskilt allvarliga och därmed utgör en särskild källa till oro för utsatte.⁵⁵ För fyra av dessa brottstyper (personrån, misshandel, hot och trakasserier⁵⁶) ställs uppföljningsfrågor kring brottet, bland annat om den utsatte uppfattar att det fanns någonting främlingsfientligt eller homofobiskt i motivet till händelsen.⁵⁷ Frågorna som ställs är följande:

Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? Med främlingsfientligt menas här att man utsattes för att man har en annan etnisk bakgrund.⁵⁸

Upplever du att det fanns något homofobiskt i motivet? Med homofobiskt menas här att man utsattes för att man är (eller av gärningsmannen upplevdes vara) homo-, bi- eller transperson.⁵⁹

En skillnad mellan NTU och hatbrottsstatistiken är således att frågeundersökningen inte undersöker utsatthet med religiösa motiv (islamofobiska, antisemitiska, kristofobiska och övriga antireligiösa hatbrott). Referensperioden när det gäller utsatthet för brott är föregående kalenderår. Det finns insamlat material om utsatthet för hatbrott för åren 2005–2010. Utöver detta skiljer sig också datainsamlingen vid de två första tillfällena i vissa avseenden, vilket försvårar jämförbarheten mellan åren.⁶⁰ I denna rapport presenteras uppgifter gällande utsatthet för hatbrott för år 2010. Det finns statistiskt sett vissa begränsningar avseende vad som kan redovisas som hatbrott för ett visst år.⁶¹ Underlaget för redovisningarna av utsatthet för hatbrott handlar om 114 personer för främlingsfientliga hatbrott och 26 personer för homofobiska hatbrott, som svarade ja på frågan om de varit utsatte för hatbrott under 2010. När resultaten från NTU tolkas är det viktigt att ha i åtanke att antalet observationer för hatbrott är lågt, vilket gör skattningarna osäkra och kan bidra till stora variationer mellan åren. Skillnaderna mellan resultaten för hatbrott i NTU 2011 och NTU 2010 är, mot bakgrund av detta, att betrakta som relativt små.

I NTU beskrivs utsatthet för brott utifrån andelen personer i befolkningen som för vissa brottstyper uppger att de varit utsatte för hatbrott

⁵⁵ Ibid., s. 19.

⁵⁶ Ibid., s. 43. Med trakasserier avses en serie av händelser. Varje serie räknas dock som en trakasserihändelse. I brottsbalken klassificeras emellertid inte trakasserier som en egen brottstyp, utan till exempel hot, ofredande och hemfridsbrott kan klassificeras enligt gällande brottsrubricering.

⁵⁷ Brå (2012c, s. 45, 59, 68 och 73).

⁵⁸ Ibid., s. 116. År 2006 var frågan ”Upplever du att det fanns något rasistiskt i motivet?”. År 2007 har rasistiskt ändrats till om det var ett främlingsfientligt motiv.

⁵⁹ Svarsalternativen för frågorna är *Ja, Nej, Vet ej* eller *Vill ej svara*.

⁶⁰ Ibid., s. 11.

⁶¹ Ibid., s. 13

(prevalens) och dessa brottstypers omfattning totalt sett i populationen (incidens). De brottstyper som redovisas angående hatbrott i NTU är:

- personrån
- misshandel
- hot
- trakasserier.

I årsboken redovisas även fördelningen mellan könen samt mellan olika åldersgrupper bland utsatte för främlingsfientliga och homofobiska hatbrott utifrån uppgifter från NTU 2011.

Huvudbrott

I arbetet med att granska och bedöma de utselektade anmälningarna väljs ett huvudbrott för varje hatbrottsanmälan som sedan redovisas. Med huvudbrott avses här det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för denna kartläggning. Förutom att antalet hatbrott givetvis blir något lägre när enbart huvudbrottet kodas blir effekten att lindrigare brott tenderar att underskattas. Utöver huvudbrott kodas även de bibrott som bedöms som hatbrott. Bibrott redovisas dock inte i statistiken. I år har knappt 1 600 bibrott identifierats, vilket sammanlagt innebär 7 089 brott. De vanligaste bibrotten var olaga hot och ofredande (41 procent av samtliga bibrott) följt av ärekränkning (28 procent). Dessa brottstyper underskattas således i statistiken.

Motiv

En anmälan kan innehålla flera hatbrottsmotiv. I dessa fall är riktlinjen att gå på det mest *framträdande* motivet och därmed välja *ett*. De motiv som bedöms ligga bakom brottet har delats in i följande uteslutande kategorier:

- främlingsfientliga/rasistiska, mot minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mellan minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mot majoriteten
- islamofobiska
- antisemitiska
- kristofobiska
- övriga antireligiösa
- homofobiska
- bifobiska
- heterofobiska
- transfobiska.

De olika motiven grupperas och redovisas i separata avsnitt med avseende på nivå och utveckling, brottsstruktur, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och utsatt samt upplärade brottsanmälningar.

Submotiv

Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott redovisas även två submotiv som rör hatbrott mot afrosvenskar och romer efter följande kategorier:

- afrofbiska hatbrott
- antiromska hatbrott.

Submotiven särredovisas i kapitlet om främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med avseende på nivå, brottsstruktur, tillvägagångssätt samt relation mellan gärningsperson och utsatt.

Vit makt-ideologiska hatbrott/koppling till organisation

Hatbrottsanmälningar indelas i två kategorier:

- Anmälningar där ett uttalat/synbart vit makt-ideologiskt motiv saknas.
- Anmälningar där det finns ett uttalat vit makt-ideologiskt motiv och där det finns en koppling till nationalsocialistiska organisationer eller högerextrema grupper.

Anmälningar enligt den första kategorin är de absolut vanligaste av alla anmälningar. Anmälningar enligt den andra kategorin är de anmälningar där ett vit makt-ideologiskt budskap identifierats, till exempel då den misstänkte uttryckt sympati med nationalsocialistiska värderingar. I denna kategori ingår också anmälningar där det finns en eventuell koppling till organisation. Det kan vara:

- Svenska Motståndsrörelsen/Nationell Ungdom (SMR)
- Svenskarnas Parti (SvP)⁶²
- övriga grupper.

Vit makt-ideologiska hatbrott redovisas i ett separat avsnitt med avseende på nivå och utveckling, hatbrottsmotiv, brottsstruktur, koppling till organisation, tillvägagångssätt, plats, relation mellan gärningsperson och utsatt samt upplärade brottsanmälningar.

Tillvägagångssätt vid brotten

Denna kategori beskriver tillvägagångssättet vid brottet.⁶³ I årsboken för hatbrott redovisas tillvägagångssätt under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns också en grövre indelning i tre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

Fysisk kontakt

1. *Direkt mot person, fysisk kontakt*

Närhet

2. *Direkt mot person, ej fysisk kontakt*

⁶² Svenskarnas Parti hette Folkfronten fram till november 2009.

⁶³ För utförligare beskrivning av tillvägagångssätten, se bilaga 4.

Distans

3. *Allmänt klotter*
4. *Internet*
5. *Medier*
6. *Postbrev*
7. *Sms*
8. *Telefon/fax*
9. *Övrigt*

Plats

Kategorin plats beskriver var brottet ägt rum. I årsboken för hatbrott redovisas plats under respektive motiv.⁶⁴ Plats indelas i tolv grupper enligt följande:

1. *Arbetsplats*
2. *Hem*
3. *Internet*
4. *Offentliga transportmedel*
5. *Nöjesplats*
6. *Religiös plats*
7. *Skola*
8. *Medier*
9. *Sms*
10. *Allmän plats*
11. *Övriga platser*
12. *Uppgift saknas*

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatte.⁶⁵ I årsboken för hatbrott redovisas relation under respektive motivavsnitt. I resultatavsnitten finns även en indelning i fyra grövre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Relation indelas enligt följande:

Närstående

1. *Gift/partner/sambo*
2. *Före detta partner*
3. *Släkt*
4. *Vänner/bekanta*

Ytligt bekant

5. *Kollega*
6. *Skolkamrat*
7. *Granne*
8. *Känd person/grupp*

⁶⁴ För utförligare information om plats, se bilaga 4.

⁶⁵ För mer information om relation mellan gärningsperson och utsatt, se bilaga 4.

Obekant

9. *Kund/klient*

10. *Servicepersonal*

11. *Okänd person*

Uppgift saknas

12. *Uppgift saknas*

Regional indelning

I årets rapport redovisas hatbrottsanmälningar på länsnivå samt på kommunnivå för kommuner där minst fyra anmälningar om hatbrott har identifierats. Redovisningen över hatbrottsanmälningar på länsnivå baseras på vid vilken polismyndighet anmälan har registrerats, medan kommunredovisningen baseras på var brottet har begåtts. Statistik över den länsvisa medelfolkmängden baseras på uppgifter från Statistiska Centralbyrån gällande den 31 december 2011. Regional indelning (länsnivån och vissa kommuner) redovisas i ett separat avsnitt i årsboken för hatbrott med avseende på hatbrottsmotiv och brottstyp. Tabeller med redovisning utifrån kommungruppsindelningen finns i bilaga 1 i hatbrottsstatistikens årsbok (tabell 1.12).

Tolkningsutrymme

För att brott i en polisanmälan ska kunna identifieras och bedömas som ett hatbrott i denna statistik krävs att

- händelsen anmäls till polisen
- brottet rubriceras i enlighet med Brå:s brottskodsurval
- polisen registrerar relevant information i anmälanens fritext
- denna text inrymmer ord som återfinns i listan över sökord eller att händelsen markeras som ett misstänkt hatbrott i RAR
- kodaren tolkar och bedömer händelsen som ett hatbrott.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv visar sannolikt endast på en mindre del av den faktiska hatbrottsligheten.

Anmälan till polisen

En första förutsättning för att ett brott ska komma med i statistiken över hatbrott är att händelsen kommit till polisens kännedom. I detta avseende skiljer sig inte denna statistik från övrig statistik om anmälda brott. Benägenheten att anmäla ett brott varierar från brottstyp till brottstyp och över tid. Utifrån tidigare studier kan konstateras att relationen mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är stort vid hatbrott.⁶⁶ Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupperna som blir utsatte för hatbrott, exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet variera och påverka om utsatte anmäler brott till polisen.⁶⁷ Mörkertalet har betydelse för möjligheten till bedömningar av utveckling-

⁶⁶ Se exempelvis Forum för levande historia (2006). För en utförligare beskrivning av dessa begrepp, se Brå (2006b, s. 66–67).

⁶⁷ Brå (2012b, s. 23).

en av de anmälda hatbrotten, men även för beskrivningar av hatbrottens struktur.

För att identifiera hatbrott bör eventuella hatbrottsmotiv uppmärksammas under förundersökningens alla skeden hos polisen och åklagarmyndigheten.⁶⁸ Att ta upp en anmälan om ett hatbrott och då också uppmärksamma vilket motiv som finns till brottet, ställer höga krav på polisen. Det är inte alltid som den utsatte själv vid anmälan tar upp faktorer som talar för att det rör sig om ett hatbrott, utan polisen måste många gånger aktivt ställa frågor till den utsatte om detta.

Brottet rubriceras i enlighet med Brå:s urval

Som nämnts tidigare bygger statistiken över anmälningar med identifierade hatbrottsmotiv på ett flertal källor. Det är enbart anmälningar rörande vissa brottstyper som ingår i utsökningen. Därför måste händelsen rubriceras med ett av brotten som ingår i urvalet för att den ska komma med i sökningen. Det måste också framgå i fritexten varför anmälningen är hatbrottsmarkerad för att den ska kunna identifieras som ett hatbrott.

Utöver sökordsurvalet granskas samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott i RAR av polisen. Alla brottstyper ingår i denna sökning, vilket innebär att anmälningar som omfattar en brottsrubricering som inte ingår i Brå:s urval kan komma att identifieras som hatbrott. Det är viktigt att det framgår i fritexten varför anmälan är hatbrottsmarkerad för att den ska kunna identifieras som ett hatbrott.

Polisen registrerar relevant information i anmälan

Formuleringar och hur fritexten skrivs kan få betydelse för om anmälningen inkluderas i hatbrottsstatistiken. Om en brottshändelse beskrivs detaljerat genom att man förklarar vilket hatbrottsmotiv som funnits, är det troligare att anmälningen inkluderas än om beskrivningen är generell. Ett exempel är om ett par grannar ärekränks genom att det i anmälan framgår att de kallats "böjävlar" gentemot att det i anmälan beskrivs som "fula ord".

Även om ett hatbrottsmotiv framkommer så kanske polisen i stället väljer att skriva denna information i utredningssystemet DurTvå, vilket Brå inte hämtar uppgifter från. Vid en del anmälningar kontaktas utredare för att få ytterligare information och då kan information från DurTvå användas i bedömningen av om en anmälan är ett hatbrott eller inte.

Dessa skillnader i förfarande ger sannolikt återverkningar i statistikföringen då en del hatbrott inte kommer till Brå:s kännedom. Resurser eller kunskaper om hatbrott kan variera mellan polismyndigheterna, vilket kan bidra till skillnader i den regionala redovisningen. Större resurser och bättre kunskap ökar också möjligheterna att identifiera och i anmälan beskriva en eventuell koppling till hatbrott. Att fler hatbrott blir registrerade och redovisas i statistiken behöver alltså inte betyda att hatbrotten faktiskt ökar.

⁶⁸ Åklagarmyndigheten (2008, s. 41).

Fritexten inrymmer ord som ingår i sökordslistan

En sökordslista har använts för att datoriserat genomläsa fritexten i syfte att identifiera hatbrott. Det kan dock inte uteslutas att det finns hatbrottsanmälningar vars fritexter inte innehåller några av de ord som finns med i sökordslistan. Listan med sökord uppdateras årligen utifrån en genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper.

När det gäller brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp görs en genomgång av *samtliga* anmälningar som inkommit till Brå. Detsamma gäller för alla anmälningar som polisen har markerat som misstänkta hatbrott i RAR. De granskas alltså inte utifrån sökordsurvalet.

Kodarens bedömning

Kodarens bedömning av anmälan är av central betydelse för utfallet. De flesta anmälningar bedöms inte som hatbrott. För att få en så god reliabilitet som möjligt har anmälningarna granskats efter tydliga riktlinjer flera gånger av olika personer. Vid svåra bedömningar har anmälningar tagits upp till gemensam diskussion och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats. Framkommer inget om tillvägagångssätt, plats eller relation mellan gärningsperson och utsatt i anmälan kodas det som att uppgift saknas.

Jämförbarhet

I följande avsnitt redovisas jämförbarheten såväl mellan olika år som med annan relevant statistik. När man studerar utvecklingen av statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv eller jämför med annan statistik är det viktigt att ta hänsyn till nedanstående information för att på så sätt bedöma vilka slutsatser som kan göras om exempelvis ökning eller minskning i hatbrottsstatistiken.

Utveckling över tid

- Under 2004 genomförde Säkerhetspolisen ett omfattande metodutvecklingsarbete av datateknisk art som påverkade inhämtningsrutinerna. Metodförändringarna har i olika grad för de respektive motiven påverkat möjligheten att jämföra statistik med tidigare år än 2004. För främlingsfientliga och antisemitiska hatbrott är bedömningen att metodförändringen haft mindre betydelse, medan det för homofobiska hatbrott haft förhållandevis stor betydelse.
- Från och med 2006 har Brå det fulla ansvaret för insamling och bedömning av alla hatbrottsanmälningar. Trots ett nära samarbete med Säpo går det inte att utesluta att övertagandet fått konsekvenser för jämförbarheten med tidigare år. Bedömningen är dock att nivån på antalet redovisade hatbrott inte påverkats, men att övertagandet kan ha vissa konsekvenser när det gäller redovisning av huvudbrott, där Brå mer strikt hållit sig till huvudbrottsprincipen och valt brott med strängast straffskala.
- De islamofobiska hatbrotten särredovisades inte av Säpo, men en del av dem ingick tidigare sannolikt i redovisningen av främlingsfientliga hatbrott. När det fanns anmälningar med inslag av både främlingsfi-

entlighet och islamofobi redovisades de under främlingsfientliga hatbrott. En övervägande majoritet av de islamofobiska hatbrotten år 2006 omfattas av enbart ett motiv – det islamofobiska, vilket innebär att de inte skulle ha redovisats i tidigare års sammanställningar som främlingsfientliga. Bedömningen är därför att jämförelser av nivån för främlingsfientliga hatbrott är möjlig med tidigare år än 2006.

- År 2007 tillkom nya uppgifter i hatbrottsstatistiken. När det gäller tillvägagångssätt lades allmänt klotter till. För uppgifter om på vilken plats hatbrottet har ägt rum lades sms och medier till. När det gäller uppgifter om relation mellan gärningsperson och utsatt lades kund/klient till. Detta gör att det kan vara svårt att jämföra enstaka kategorier för tillvägagångssätt, plats och relation.
- Under 2008 genomförde Brå en större definitionsförändring av vad som är ett hatbrott i hatbrottsstatistiken. Utöver främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter, islamofobiska hatbrott, antisemitiska hatbrott och homofobiska hatbrott förändrades definitionen till att numera även omfatta främlingsfientliga hatbrott mellan minoriteter och mot majoriteten, övriga antireligiösa hatbrott, bifobiska hatbrott, heterofobiska hatbrott och transfobiska hatbrott. På grund av definitionsförändringen är det inte möjligt att utan vidare jämföra nivåerna för samtliga hatbrott och främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med tidigare år. När det gäller vit makt-ideologiska hatbrott har definitionsförändringen haft en mindre betydelse och jämförelser med tidigare år är därför mer möjliga. När det gäller islamofobiska, antisemitiska och homofobiska hatbrott har definitionsförändringen ingen betydelse och jämförelser med tidigare år är därför möjliga.
- Utöver definitionsförändringen förändrades metoden för att fånga upp hatbrottsanmälningar under 2008. Den funktion i RAR som används av polisen för att markera anmälningar som misstänkta hatbrott eller inte, används numera som en källa i statistiken. Utökningen av urvalet har därmed inneburit att fler hatbrott än tidigare identifierats. Det utökade urvalet har dock haft en mindre effekt på antalet identifierade hatbrott och har därför en mindre betydelse för möjligheter till jämförelse mellan åren. Polismyndigheternas användning av hatbrottsmarkeringen i RAR har sedan 2008 specialgranskats av Brå. Åren 2008–2010 ingick en regional analys av hatbrottsmarkeringarna.
- År 2011 ändras namnet på kategorin övriga antireligiösa hatbrott till kristofobiska hatbrott. Åren 2008–2010 ingick båda dessa motivkategorier i kategorin övriga antireligiösa. Då det kristofobiska motivet har visat sig utgöra den övervägande majoriteten av fallen redovisas istället denna kategori från och med 2011 som just kristofobiska hatbrott. Uppgifter om fördelningen av kristofobiska och övriga antireligiösa i denna kategori finns redovisade i årets rapport med uppgifter från 2008–2011.
- I regleringsbrevet för budgetåret 2012 avseende Brå ändrades direktiven från att myndigheten skulle redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att utveckla hatbrottsstatistiken, till att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att effektivisera produktionen av den. I linje med det nya direktivet redovisas inte uppgifter om målsägande och misstänkta personer i årsboken för hatbrott 2011 eftersom det är delar av statistiken som varit resurskrävande att producera och som

samtidigt bedömts vara mindre efterfrågade. Även den regionala analysen av RAR-markerade anmälningar har utgått i denna rapport.

- Varje år uppdateras sökordslistan genom att nya ord läggs till och gamla ord tas bort eller korrigeras. Listan med sökord utarbetades ursprungligen av Säkerhetspolisen. Sedan Brå tog över hatbrottsstatistiken har arbetet med att utveckla listan med sökord fortsatt. En årlig förändring av sökordslistan medför att urvalet inte är exakt detsamma varje år eftersom nya ord tillkommer och gamla ord försvinner. Om nya sökord läggs till för ett år är det inte säkert att det ger träff på fler hatbrottsanmälningar än vad det skulle ha gjort året innan eftersom andra ord (som då fanns med i sökordslistan) eventuellt hade använts i fritexten. Det kan också innebära att fler hatbrott identifieras.

Jämförelser med Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

Generellt är antalet hatbrottsmotiverade händelser som i NTU uppges vara polisanmälda fler än vad som framgår av statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv. Det torde framförallt bero på att NTU har större förmåga att fånga in hatbrott som skett och polisanmälts. Detta kan emellertid också bero på att utsatte respondenter uppfattar det som att brottet är polisanmält (om de varit i kontakt med polisen) fast det inte är det. Risken finns för såväl över- som underrapportering av antalet brottsliga händelser.⁶⁹ Händelser kan placeras fel i tiden eller förträngas, vilket betyder att den tillfrågade oavsiktligen också kan svara fel för att hon eller han inte minns. När det ställs frågor om hatbrott, som Nationella trygghetsundersökningen gör, kan det finnas en risk att drabbade inte vill berätta om händelserna. Det kan även förekomma att den tillfrågade uppfattar det som socialt önskvärt att uppges att ett hatbrott är polisanmält. Dessutom kan det vara så att den utsatte upplever gärningen som ett hatbrott, men att den inte definieras så enligt statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv.⁷⁰

Jämförelser med annan kriminalstatistik

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv är inte jämförbar med övrig officiell kriminalstatistik avseende anmälda brott. Statistiken över anmälda brott upptar samtliga anmälningar som registrerats, medan hatbrottsstatistiken upptar de anmälda brott som genom en särskild process kunnat identifieras som hatbrott. Som också beskrivits tidigare är den redovisade enheten för hatbrotten brottsanmälan och inte anmälda brott. En anmälan kan innehålla ett eller flera brott och för hatbrott väljs huvudbrottet. Den officiella kriminalstatistiken för anmälda brott redovisar alla brott i anmälan.

Sedan 2007 redovisas även uppgifter om uppklarade hatbrottsanmälningar. Dessa uppgifter är inte heller jämförbara med den officiella statistiken över uppklarade brott. I den officiella statistiken redovisas alla uppklaringsbeslut som gjorts under exempelvis 2010, antingen brottet är

⁶⁹ Brå (2012c, s. 20).

⁷⁰ Se vidare i Brå (2012c, s. 20). Ett exempel är om en person utsätts för ett hatbrott på grund av funktionshinder.

anmält samma år eller under tidigare år. I hatbrottsstatistiken för 2011 redovisas endast beslut för de hatbrott som anmälts under år 2010.

En övergripande anledning till att hatbrottsstatistikens olika enheter inte definieras eller räknas på samma sätt som den officiella statistikens, exempelvis vid anmälda brott, är att man vill kunna behålla tidsserier för hatbrottsanmälningar.

Hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR 2011

Polismyndigheterna i Sverige införde 2008 ett fält i ärendehanteringssystemet Rationell Anmälansrutin (RAR), där brottsanmälningar klassificeras som misstänkta eller ej misstänkta hatbrott.⁷¹ De senaste fyra åren (2008–2011) har Brå specialstuderat denna hatbrottsmarkering. Nedan beskrivs kortfattat tillvägagångssättet vid studien 2011 samt resultaten. Vissa polismyndigheter har även gjort egna studier, till exempel gjorde Stockholms läns polismyndighet för några år sedan en utvärdering av anmälningarna i länet.⁷²

Tillvägagångssätt vid studien

Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna under 2011 beställdes in från Rikspolisstyrelsen (RPS). Totalt hade 6 910 anmälningar hatbrottsmarkerats.⁷³ Dessa anmälningar matchades mot de anmälningar som Brå i sin urvalsprocess identifierat som hatbrott, i syfte att undersöka om och på vilket sätt bedömningarna skilde sig åt. Matchningen gjordes på preliminära uppgifter för år 2011⁷⁴ och omfattade ca 5 490 anmälda hatbrott. Utifrån matchningen kunde anmälningarna kategoriseras i tre grupper:

- *Grupp 1* – anmälningar där både Brå och polismyndigheterna gjort bedömningen att det rör sig om en hatbrottsanmälan. 27 procent av anmälningarna överlappade varandra.
- *Grupp 2* – anmälningar där enbart Brå gjort bedömningen att anmälan rörde ett misstänkt hatbrott. Denna grupp stod för 29 procent av anmälningarna.

⁷¹ Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten (2008) s. 2.

⁷² Länskriminalpolisen Underrättelseroteln (2009) s. 1.

⁷³ 449 av dessa anmälningar har inte inkommit till Brå och har därför inte kunnat studeras.

⁷⁴ Granskningen bygger på ett beställt uttag av preliminär hatbrottsstatistik. En konsekvens är att siffrorna är något lägre än den slutliga siffran för den definitiva hatbrottsstatistiken, som presenteras i årsboken.

- *Grupp 3* – anmälningar där endast polismyndigheterna gjort bedömningen att anmälan var ett misstänkt hatbrott. 44 procent av anmälningarna hade markerats som hatbrott enbart av polisen.

För att studera polismyndigheternas RAR-markerade anmälningar granskades fritexterna i anmälningarna i den tredje gruppen manuellt. Syftet var att kartlägga hur stor andel av anmälningarna med ett identifierat hatbrottsmotiv som Brå inte kunnat identifiera i sin urvalsprocess, på grund av att fritexten saknade relevant information eller att brottskoden inte ingår i Brå:s urval.

Fritexten har lästs för att bedöma hatbrottsmotiv

Bedömningen av om anmälan innehåller ett misstänkt hatbrott har gjorts utifrån *all information i fritexten* och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats.⁷⁵ Fanns relaterade anmälningar omnämnda i fritexten, har dessa kontrollerats för att undersöka om där fanns ytterligare information som tyder på att den ursprungliga anmälan är ett hatbrott. Däremot skedde ingen kontroll av information från DurTvå⁷⁶ eller skrivelser. Vid anmälningar där hatbrottsmotiv kunde anas utan att det tydligt framgick, kontaktades utredande polis via telefon för mer information.

För de anmälningar som identifierats som hatbrott har en dubbelkodning skett, vilket innebär att en utredare på Brå har gjort en första oberoende bedömning och ytterligare en utredare har därefter kontrollerat bedömningen i ett andra steg.

Resultat

Studien visade att det inom polismyndigheterna totalt sett markerats 6 910 anmälningar som misstänkta hatbrott år 2011. Jämfört med 2010 är det en minskning med 2 procent.⁷⁷

- 2 633 av anmälningarna markerade av polisen har även identifierats av Brå som hatbrott.

Vid en manuell genomgång av fritexterna för de 4 277 anmälningar som polisen markerat som misstänkta hatbrott, men som Brå inte identifierat som hatbrott framkom att

- 3 561 anmälningar (83 procent) inte kunde identifieras som hatbrott utifrån Brå:s metod och definition
- 267 anmälningar (6 procent) kunde identifieras som hatbrott utifrån Brå:s metod och definition⁷⁸
- 449 anmälningar (10 procent) inte fanns tillgängliga hos Brå⁷⁹.

⁷⁵ En validitetsfråga är om fritexten räcker för att göra en bedömning om en anmälan har ett hatbrottsmotiv. En vidareutveckling av studien skulle vara att även beställa in den information som finns i DurTvå, samt kontakta samtliga polisutredare för fallen. Detta har av resursskäl inte varit genomförbart.

⁷⁶ Polisens utredningssystem DurTvå är en förkortning för datoriserad utredningsrutin.

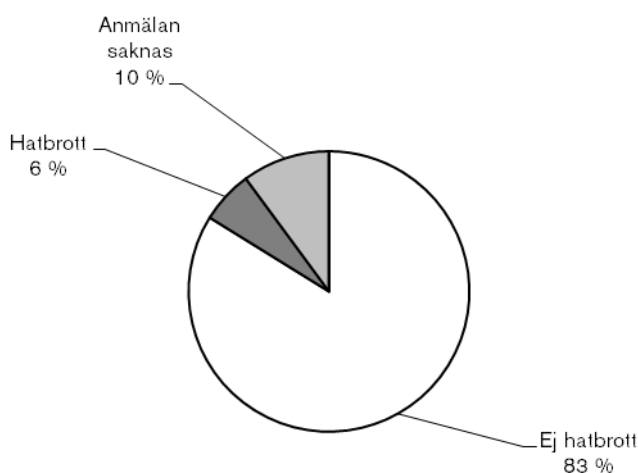
⁷⁷ Jämfört med 2008, då markeringen infördes, är det en minskning med 31 procent.

⁷⁸ I några fall kunde hatbrottsmotivet misstänkas men var oklart, varför utredaren kontaktades och mer information inhämtades innan slutlig bedömning gjordes.

⁷⁹ Anmälningar som Brå inte har mottagit och därför inte kunnat studera.

Resultatet visar att i en stor andel av de markerade anmälningarna hos polisen var det inte möjligt att genom fritexten i RAR utläsa varför anmälan har markerats som hatbrott. Av andelen anmälningar som Brå:s urvalsprocess inte fångade upp bedömdes 83 procent som ej hatbrott vid specialstudien 2011, vilket är en lägre andel än vid 2010 års specialstudie (95 procent). När det gäller andelen hatbrott som identifierats av Brå och som även markerats av polisen var den något större år 2011 jämfört med tidigare år (38 procent 2011 jämfört med 36 procent 2010 och 30 procent år 2009).

Figur 2. Andel anmälningar markerade i RAR som hatbrott år 2011, uppdelat på bedömning efter genomläsning av fritext.

Sammanfattningsvis kan det noteras att även om diskrepansen mellan polisens och Brås bedömning fortfarande är stor, så minskar den. Antalet anmälningar markerade som hatbrott av polisen har sjunkit för varje år sedan införandet 2008 (från ca 10 000 år 2008 till 6 910 år 2011). Antalet anmälningar som bedömts som hatbrott både av Brå och polisen har däremot ökat för varje år (från ca 2 400 år 2008 till ca 2 630 år 2011) samtidigt som antalet anmälningar som markerats av polisen och som Brå efter specialgranskning har bedömt som hatbrott är ungefär detsamma (mellan 200–300). De osäkerheter som finns i de båda datakällorna innebär att det inte finns någon grund för att dra långtgående slutsatser om resultaten i den ena, med utgångspunkt från resultaten i den andra. Utvecklingen mot något större överensstämmelse mellan datakällorna framstår dock som positiv. Det tycks vara så att det numera sker något färre felmarkeringar i RAR och oftare framgår i fritexten varför anmälan har hatbrottsmarkerats, vilket i sin tur kan vara ett resultat av de utbildningsinsatser som gjorts vid polismyndigheterna.

Brottslighet som gränsar till hatbrott markeras som hatbrott

Något som framkommer i specialstudien är att polismyndigheterna markerar anmälningar som gränsar till hatbrottslighet enligt Brå:s definition, även om de inte faller inom området. Det handlar om anmälningar som rör hedersrelaterad brottslighet, djurrättsaktivism, den autonoma rörelsen eller vit makt-miljön (i fall då det inte finns ett hatbrottsmotiv) samt politiskt motiverad brottslighet. I ett flertal fall har anmälningar även marke-

rats för att en person hyser ”hat” mot en annan person, utan att ett hatbrottsmotiv kunnat identifieras.

RAR-markeringen fångar upp en mindre andel anmälningar som hatbrottsstatistikens urval missar

Även om det finns brister i hur polisen använder markeringen avseende syfte och användningsområde samt att polisens hatbrottsdefinition skiljer sig något från Brå:s definition, kunde det vid 6 procent av anmälningarna identifieras ett hatbrottsmotiv som Brå inte tidigare hade fångat upp i urvalsprocessen.⁸⁰ En förklaring är att RAR-markeringen används på samtliga anmälda brott, medan urvalsprocessen för hatbrottsstatistiken bygger på ett urval av brottstyper.⁸¹ Exempel på två brottskategorier där anmälningar inte fångas upp är rån och stöldbrott. En annan förklaring är att Brå inte fångar upp alla relevanta anmälningar med den nuvarande urvalsmetoden, där sökord används för att selektera anmälningar. Om ett ord till exempel är felstavat eller för generellt ger det inte träff via sökordslistan.

Hur används RAR-markeringen på polismyndigheterna?

För att kartlägga hur arbetet sett ut under 2011 sändes en enkät⁸² ut till bland annat Brå:s 21 kontaktpersoner för hatbrott hos polismyndigheterna. Svar inkom från 18 polismyndigheter och bearbetades för rapporten.

Syftet med införandet av hatbrottsmarkeringen var inte att föra statistik över antalet anmälda hatbrott utan snarare att öka medvetandet kring hatbrott. Av de svarande polismyndigheterna uppgav åtta att informationen om hatbrott i RAR används för att göra kartläggningar, statistik, analysera brottstrender och liknande. Den används till exempel för att få en överblick och uppskattning av misstänkta hatbrott och/eller om det finns högerextrema grupperingar och organisationer som är verksamma inom länet.

Ett flertal polismyndigheter uppgav dock att det vid interna granskningar av markerade anmälningar har framgått att många ärenden är felmarkerade. Hos flera polismyndigheter pågår eller planeras arbete med att öka identifieringen av hatbrott samt öka kvaliteten på hatbrottsmarkeringen och informationen i ärendesystemet. Enstaka polismyndigheter uppgav att de redan genomför ett intensivt kontrollarbete med upparbetade rutiner. Samtliga hatbrottsmarkerade anmälningar kontrolleras då internt och de som felaktigt har markerats som hatbrott i RAR skickas tillbaka till anmälningsupptagaren.

En markerad anmälan i RAR kan ge kompletterande information till fritexten

Det har vid Brå:s granskning av anmälningarna framkommit att RAR-markeringen ofta ger kompletterande information som är viktig vid be-

⁸⁰ För de anmälningar där hatbrottsmotivet varit oklart har utredare kontaktats på polismyndigheterna för mer information.

⁸¹ En förklaring till att majoriteten av granskade anmälningar inte kan identifieras som hatbrott vid en läsning av fritexten i RAR är att enskilda polisers kunskap om hatbrott har betydelse för identifiering av hatbrottsmotiv, formulering i fritexten och huruvida markering sätts.

⁸² Se frågeformuläret i bilaga 3.

dömningen av om en anmälan är ett misstänkt hatbrott eller inte. Framför allt handlar det om anmälningar där ord i fritexten är för generella eller inte ger en träff via sökordslistan. Exempel på begrepp och ord kan vara ”inte svensk” och ”åk hem till ditt land” som ger för många irrelevanta sökträffar. Utöver detta kan en hatbrottsmärkt anmälan hänvisa till relaterade anmälningar som exempelvis innehåller relevant information om bakgrunden till en upprepad kränkning, eller som även de innehåller ett hatbrottsmotiv men där anmälan inte har fångats upp tidigare med Brå:s metod. Exempelvis om ett homosexuellt par ofredas upprepade gånger, men där det i den ena anmälningen återfinns ett sökord som ”homosexuell” medan det i den andra anmälningen inte finns ett sådant sökord, dock en markering på anmälningen om att det gäller ett misstänkt hatbrott.

Gemensam definition av hatbrott inom polisen önskvärd som kvalitetshöjande åtgärd

Som en sammanfattning av studien över hatbrottsmarkerade anmälningar i RAR kan det konstateras att Brå:s metod för att söka hatbrottsanmälningar fångar upp ett stort antal anmälningar som polisen inte identifierar. Samtidigt markerar polismyndigheten många anmälningar som hatbrott, utan att dessa kommer med i statistiken. Det kan finnas flera förklaringar till detta. Ett exempel är att Brå inte lyckas identifiera alla hatbrottsanmälningar med de datainsamlingsmetoder som används. Det framgår att de RAR-markerade anmälningarna omfattar en mindre andel anmälningar som Brå vid granskning bedömer som hatbrott. Det är därför viktigt att bland annat löpande arbeta med att uppdatera sökordslistan så att nya ord inkluderas. Många av orden eller uttrycken är dock alltför generella för att kunna ingå i sökordslistan, då alltför många icke relevanta anmälningar skulle komma att ingå i det första datainsamlingssteget. Exempel på detta är uttryck som ”du är inte svensk” eller ord som vit, svart eller mörk.

Brå:s studie visar emellertid att en framträdande orsak torde vara att många av polisens anmälningar är felmarkerade. Det framgår inte minst då allt från ringa narkotikabrott till anmälningar om försvunna personer har hatbrottsmarkerats av polismyndigheterna. Polisen anger även själva i den enkät Brå skickat ut⁸³ att det förekommer många felaktigheter i vad som registreras som hatbrott.

En annan aspekt av det är det även är relativt vanligt att anmälningar som gränsar till hatbrottslighet (exempelvis politiskt motiverad brottslighet, djurrättsaktivism och hedersrelaterad brottslighet) markeras som hatbrott, det vill säga brott som inte ingår i Brå:s urval. Vad som definieras som hatbrott skiljer sig dessutom åt mellan de olika polismyndigheterna och det vore därför önskvärt om man arbetade fram en gemensam definition av hatbrott inom polisen. Det skulle på sikt medföra en bättre kvalitet på de anmälningar som är hatbrottsmarkerade och därmed innebära att markeringen kan användas för att samla statistik över hatbrott som är jämförbar mellan de olika polismyndigheterna, något som i dag inte är möjligt då respektive polismyndighet har sitt eget sätt att definiera och räkna hatbrott.

⁸³ Se bilaga 3 i denna rapport.

Referenser

- Berk, Ricard, A., Boyd, Elizabeth, A. och Hamner, Karl, M. (2003). Thinking more clearly about hate-motivated crimes. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2002). *Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser*. Rapport 2002:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2004). Olaga diskriminering. I: *Brottsutvecklingen i Sverige 2001–2003*. Rapport 2004:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006a). *Hatbrott 2005. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, antisemitiska, homofobiska och vit makt-ideologiska motiv*. Webbrapport 2006:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2006b). *Konsten att läsa statistik om brottslighet*. Rapport 2006:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007b). *Hatbrott 2006. En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*. Rapport 2007:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008b). *Diskriminering i rättsprocessen. Om missgynnande av personer med utländsk bakgrund*. Rapport 2008:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). *Hatbrott 2011. Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv*. Rapport 2012:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). *Nationella trygghetsundersökningen 2011. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Rapport 2012:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012b). *Nationella trygghetsundersökningen 2011. Teknisk rapport*. Webbrapport 2012:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Forum för levande historia (2006). *En studie av homofoba hatbrott i Sverige*. Författare: Tiby, Eva. Stockholm: Forum för levande historia.
- Gerstenfeld, Phyllis B. (2003). *Hate crimes. Causes, Controls and Controversies*. London: Sage.

- Green Donald P., McFalls Laurence H. och Smith Jennifer K. (2003). *Hate crime: An emergent research agenda I: Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Hall, Nathan (2005). *Hate crime*. Cullompton, Devon: Willan.
- Justitiedepartementet (2006). *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009*. Skr. 2005/06:69. Stockholm: Riksdagen.
- Länskriminalpolisen Underrättelseroteln (2009). *Promemoria angående hatbrott i Stockholms län 2008*. LKP-KUT rapp. 4/09. Författare: Göran Ericson.
- Office for democratic institutions and human rights, ODIHR (2011). *Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses. Annual Report for 2010*. Warsaw: OSCE/ODIHR.
- Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO (2008). *HomO:s KommunHandbok – en vägledning för dig som arbetar med brottsförebyggande verksamhet*. Hämtat den 14 april 2008 från:
<http://www.homo.se/upload/homo/pdf_homo/Kommunwebben_pdf_brottsforebyggande.pdf>.
- Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO (2007). *Att färgas av Sverige – om unga svartas upplevelser av rasism och diskriminering*. Författare: Kalonaityté, Viktorija, Kawesa, Victoria och Tedros, Adam. Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering.
- Petrosino, Carolyn (2003). Connecting the past to the future. Hate crime in America. I: *Hate and bias crime: a reader*. New York: Routledge.
- Regeringskansliet (2006). *Sveriges sjuttonde och artonde rapport till FN:s Kommitté för avskaffande av rasdiskriminering*. Stockholm: Fritzes.
- Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten (2008). *Redovisning av uppdrag angående hatbrott*. Dnr: POA-426-547/07, ÅM-A2008/0053.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2001). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2000*. Rapport från Säkerhetspolisen. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen, Säpo (2005). *Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2004*. Rapportserie 2005:4. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Tiby, Eva (1999). *Hatbrott?: homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
- Tiby, Eva (2007). Att studera hatbrott. I Brottsoffermyndighetens nyhetsbrev. *Hot, våld och fördomar*. Nummer 2 – 2007. s. 7–8.
- Åklagarmyndigheten (2008). *Årsredovisning år 2007*. Stockholm: Åklagarmyndigheten.

Bilagor

Bilaga 1. Sökordslista

invandrare	blate	finnjävel	hottentott	kosovo
neger	blatt	finnpaj*	hron	kristen*
11-sep	blatta*	finsk*	hudfär*	kristna
Al Qaida	blood*	fjolla	hustrumisshandlare	kulturberikare
HBTperson*	blåneger	flata*	huvudbonad	kurd*
SS	bombare	flator*	huvudduk	kvinnoförtryck*
adopt*	bosnisk	flygplanskapare	härkomst	kyrka*
afgan	brasilian*	flykting*	högerext*	könsbyte
afghan	bss	folkfront*	högermilj*	könsidentitet
afrika*	buddh*	främling*	ickesvensk*	könsuttryck
al qaida	<i>burka</i>	främlingar	imam	lappjävel*
alah	burkha	fundamentalist	indian	latinam*
alban*	buttboy	färgad*	indie*	latino
algeriet	bög*	förintelse*	info 14	lebb*
alk*ida*	bön	församling	info14	lesbian
allah	bönehus	gay*	integration	lesbisk*
alq*ida*	bönematta	gestapo*	intergender	lespisk*
antiafa*	chile*	grisblod	intersexuell*	liban*
antifemin*	chingchong	guling	invandr*	libyen
antijudisk*	cigenar*	gypsy	irak*	läbb
antikapital*	colombia	hakkors*	iran*	läspiska
antirasist*	combat	hakors	iraqs	massinvandring*
antisem*	dansk	hans make	islam*	mecka
antisionis*	<i>davidsstjärna*</i>	hans man*	israel	mekka
apa	diskrimin*	hans pojkvän*	jehovas	midgård*
aparth*	dragking	harkors	jesus*	minneslund
apland*	dragqueen	hatbrott*	judar*	molla
apor	ethnic*	hatmotiv	jude*	monkey
arab*	etnis*	hbt	judin*	moske
arbeit macht frei*	extremhög*	hedersm*	judisk*	moske*
arier*	fag	heil*	jugge*	moskè
arisk*	faget	helig	jugoslav*	moské*
aryan*	faggot	helsingborgskampanjen	kackerlacka	moské*
asiat*	fagot	hemland*	<i>kanack*</i>	mulatt
asylsökande	fags	hennes flickvän*	karikatyr	mulla
auschwitz	fasci*	hennes fru*	kelterkors*	muslim*
bananbåt*	fatwa	hetero*	kines*	musse
bananrepu*	femin*	<i>hijab*</i>	kkk	musslim
begravningsplats*	fikus*	hindu*	klux	mångfald
bevara sverige svenskt	finland*	hitler*	kongo	mångkultur*
bisexu*	finndj*	homo*	koran*	mörkh*
blackey	finne	honour	korea*	mörkhudad
nasis*	<i>niqab</i>	samfund	syrian*	åk hem
nasistisk	nordisk	samkön*	särbehandlad	åk tillbaka
nasse*	ns	satanist*	tai	öststat*

nassist*	nsf*	sd	taliban*
nationalsocialist*	nyfasc*	semit*	tattar*
nationalsocialistisk front*	nynasist	serb*	terrorist
nationell ungdom*	nynaz*	sharia	thai*
nazi*	nysvensk*	shia	transa
nd	ortodox	shiamuslim	transexuell
ndu	osama	sieg	transgender
near bin, laden	palestin*	sigenare	transperson
near black, bastard	partnerskap*	sion*	transsexu*
near black, power	patriot*	sjal	transvestit*
near go, home	persisk*	självmordbombare	troende
near hammare, skära	pingst*	självmordsbombare	trosbekännelse
near mörk*, hud*	polack*	skinhead	turban
near mörk*, hy*	polen*	skinnskall*	turk*
near profet*, mohammad	pride	slöja	tyskland
near profet*, mohammed	profet	slöjan	ungrare
near profet*, muhammad	propag*	smr	ursprung
near profet*, muhammed	qx	smygbög	ursvensk*
near regnbågs*, flagg*	rahowa	somal*	usama
near res, hem	rasförrädare*	stjärtgosse	utländsk*
near resande, folk	rasisitisk	straffskärpning*	utlänning*
near sexuell*, lägg*	rasism*	sunni*	utlänsk*
near svart*, hudfärg*	rasist*	svart skalle	uzbekistan
near svart*, hy*	rasmix*	svartdjävul*	vam
near svarta, djävel	rassist	svarting*	vasakärven
near svarta, jävel	rassister	svartjävul*	vit makt*
near svensk*, zo*	rastistisk	svartskall*	vit revolution
near svenskarnas, parti	religon*	svastika*	viting
near white, power	religö*	svennar	vitryssl*
neger*	rfsi*	svenne*	vitskalle
negger	rfsu*	svennig	vitt ariskt motstånd
negrar	rikets sal	svenska motstånds- rörelsen*	wasak*
negre*	romer*	svenskfientlig*	white
negro*	romskt*	svenskhatare*	White Pride World Wide WPWW
neiger	russians	svenskjä*	zienar*
nigeria*	rwanda	svensksvin*	zigen*
nigger*	ryssdjävlar*	sverigedem*	zog
niggro	röding*	swastika	äckelflata*
nikab	salemfonden*	synag*	

* betyder att ordet trunke rats, det vill säga, att alla möjliga former av ordet söks på efter *

near: avser två sökord som ska ligga nära varandra i texten för att markeras

Kursiverade ord avser ord som tillkommit från och med år 2011

Bilaga 2. Urval av brottskoder

Brottskoderna nedan utgör det urval av brottskoder som genomsöks för att fånga upp anmälningar med möjliga hatbrottsmotiv. Ytterligare brottskoder kan tillkomma från relaterade anmälningar samt från anmälningar som är hatbrottsmarkerade av polisen i RAR.

Mord

Brottskoder: 0303–0304 och 0307–0313.

Misshandel/grov misshandel

Brottskoder: 0355–0358, 0365–0367, 0375–0378, 0385–0388, 1701–1704, 1706, 9301–9356.

Olaga hot samt ofredande

Brottskoder: 0405–0408, 0413–0414, 0426–0429, 1705.

Ärekränkingsbrott

Brottskod: 0501.

Skadegörelse

Brottskoder: 1201–1203, 1205–1206.

Klotter

Brottskoder: 1208–1209.

Hets mot folkgrupp

Brottskod: 1604.

Olaga diskriminering

Brottskod: 1605.

Övriga brott

Brottskoder: 0000, 0430-0431, 0440-0443, 1301–1304, 1606, 1709–1710, 2002, 2201-2204, 4007–4010, 4013, 4023, 4028, 4030, 9001.

Bilaga 3. Enkät om polismyndigheternas arbete mot hatbrott år 2011

Bakgrund

Brottsförebyggande rådet (Brå) har blivit utnämnd som nationell kontaktpunkt för hatbrott till *The Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR)*⁸⁴ av Justitiedepartementet. ODIHR:s uppdrag är att samla in tillförlitlig officiell statistik kring hatbrott.⁸⁵ Brå har i uppdrag att samla in information årsvis om hatbrott i Sverige samt att skicka denna information efter en sammanställning till ODIHR.

Fylla i enkäten

Vänligen fyll i nedanstående enkät i samarbete med relevanta aktörer inom er polismyndighet. Svaren representerar respektive polismyndighet och är därför inte anonyma. Enkäten är uppdelad i två delar, där en första del frågar om arbetet mot hatbrott på myndigheten, utbildning och samverkan med olika aktörer, medan den andra delen mer i detalj frågar om projekt som bedrivits som rör hatbrott. Tidsperioden som den första delen av frågorna behandlar är enbart år 2011.

Hur kommer informationen att användas?

Informationen som samlas in om hatbrott kan komma att användas i Brå:s kommande rapporter om hatbrott, men framförallt kommer informationen som mottas av ODIHR att redovisas i ODIHR-rapporter och på två hemsidor om lagstiftning⁸⁶ och hatbrott.⁸⁷ Uppgifter som lämnas enligt denna enkät kommer att hanteras i enlighet med sekretesslagens (SFS 1980:100) bestämmelser.

På förhand tack för din medverkan!

1. ARBETE MOT HATBROTT ÅR 2011

1. Ange antalet personer som arbetar heltid med hatbrottsrelaterade frågor vid polismyndigheten.

--

2. Har polismyndigheten en definition av hatbrott? Om nej, fortsätt med fråga 4.

☐ Ja
☐ Nej

⁸⁴ <http://www.osce.org/odihr>

⁸⁵ Enligt beslut från Ministerrådet Nr. 4/03 och 10/05 om tolerans och icke-diskriminering.

⁸⁶ <http://www.legislationline.org>

⁸⁷ TANDIS (the Tolerance and Non-Discrimination Information System)

<http://tandis.odihr.pl/index.php?p=country,swe>

3. Om ja → beskriv hur ett hatbrott definieras på myndigheten eller **bifoga dokumentation på hur definitionen ser ut.**

4. Har polismyndigheten skriftliga instruktioner för att identifiera hatbrottsmotiv vid en anmälan? Om nej, fortsatt med fråga 6.

- Ja
 Nej

5. Om ja → beskriv kort de skriftliga instruktionerna eller **bifoga dokumentation på hur instruktionerna ser ut.**

6. Används RAR-fältets information för att föra hatbrottsstatistik, göra kartläggningar, analysera brottstrender m.m.? Om nej, fortsatt med fråga 8.

- Ja
 Nej

7. Beskriv hur RAR-fältets information används.

8. Samverkar polismyndigheten med andra samhällsaktörer (t.ex. andra myndigheter, ideella organisationer) för att förebygga, uppmärksamma och sprida kunskap om hatbrott?

- Ja
 Nej

9. Samverkar polismyndigheten, i dessa frågor, med organisationer som kan erbjuda brottsofferstöd?

- Ja
 Nej

10. Har polismyndigheten genomfört åtgärder under år 2011 för att fler brottsoffer ska anmäla hatbrott?

- Ja
 Nej

11. Har polismyndigheten utbildat personalen om hatbrott under år 2011?

- Ja
 Nej

12. Planerar polismyndigheten utbilda personalen om hatbrott under år 2012?

- Ja
 Nej

13. Vilka mål har polismyndigheten för att förbättra arbetet mot hatbrott?

2. PROJEKT SOM RÖR HATBROTT UNDER ÅR 2011

14. Har polismyndigheten arbetat med projekt/initiativ som rör *hatbrott under år 2011* inom något/några av dessa områden? Var vänlig och kryssa i en eller flera rutor.

- Förbättrad data/informationsinsamling
- Arbete med att öka anmälningens benägenheten vid hatbrott
- Arbete med att öka förtroendet för rättsväsendet
- Utbildningsåtgärder i rättsväsendet
- Brottsofferstöd

3. PROJEKTBESKRIVNINGAR

Bifoga också de rapporter/dokumentation som finns på svenska samt gärna om det finns sammanfattat på engelska.

15. Var vänlig och skriv en kort summering av de projekt/initiativ som rör hatbrott enligt formatet nedan (se bifogade mallar):

- Projektet/initiativets *namn*
- Projektets *tidsperiod* (startdatum och slutdatum)
- Vilket *område* rör projektet
- På vilken *nivå* projektet genomförts (lokal, regional eller nationell nivå)
- Vilken *typ av aktör* som initierat projektet (exempelvis regering, myndighet, ideell organisation m.m.) och namnet på aktören.
- Vilken *påverkan/effekt* projektet haft/kan komma att ha
- En *sammanfattning* av projektet

1. Projektet/initiativets *namn*

Projektets *tidsperiod*

Vilket *område* rör det här projektet

- Förbättrad data/informationsinsamling
- Arbete med att öka anmälningens benägenheten vid hatbrott
- Arbete med att öka förtroendet för rättsväsendet
- Utbildningsåtgärder i rättsväsendet
- Brottsofferstöd

På vilken *nivå* genomfördes projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Lokal
- Regional
- Nationell

Var vänlig och specificera *nivån*.

Vilken *typ av aktör* initierade projektet? Vänligen kryssa i samtliga rutor som stämmer.

- Regering
- Myndighet
- Ideell organisation
- Övrig aktör

Var vänlig och specificera *namnet* på aktören.

Vilken *påverkan/effekt* har/kan projektet komma att ha?

Beskriv kortfattat projektet (*sammanfattning*)

Bilaga 4. Metod

Tillvägagångssätt vid brotten

Kategorin tillvägagångssätt beskriver tillvägagångssättet för brottet. I resultatavsnitten i årsboken för hatbrott finns också en grövre indelning i tre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Dessa tre kategorier är *fysisk kontakt* (grupp 1), *närhet* (grupp 2) och *distans* (grupp 3–9). Tillvägagångssätt indelas enligt följande:

1. *Direkt mot person, fysisk kontakt*

Denna grupp väljs om det uppstår fysisk kontakt, exempelvis att gärningspersonen tagit ett stryppgrepp på den utsatte och brottet är direkt riktat mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Exempel på brottstyper för detta alternativ kan vara mord, misshandel eller våld mot tjänsteman.

2. *Direkt mot person, ej fysisk kontakt*

Denna grupp väljs om det inte uppstår fysisk kontakt och när brottet är direkt riktat mot en person eller en väl avgränsad grupp (ett par eller en familj), exempelvis genom att gärningspersonen hotat och skrikit mot den utsatte. Typiska brottstyper för denna kategori är olaga hot, ofredande, ärekränkning och olaga diskriminering.

3. *Allmänt klotter*

Denna grupp väljs om brottet har förmedlats via klotter och inte är riktat direkt mot en person eller väl avgränsad grupp (ett par eller en familj). Det kan vara genom nedsättande ord som ”jävla neger” på en busskur.

4. *Internet*

Denna grupp väljs om brottet har förmedlats via internet. Detta inkluderar e-post, hemsidor (som tryckta tidningars hemsidor) och chatt på exempelvis MSN. Exempel på vanliga brottstyper för alternativet är olaga hot, ofredande, ärekränkning och hets mot folkgrupp.

5. *Medier*

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via radio, tv eller tryckt press.

6. *Postbrev*

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via brevlådan och kan utgöras av såväl postbrev som reklamblad eller annat tryckt material.

7. *Sms*

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via sms.

8. *Telefon och/eller fax*

Denna grupp väljs om brottet förmedlas via fast telefoni, mobil eller fax.

9. Övrigt

Övrigt som grupp väljs när brottet utförts på ett sätt som inte ryms i ovanstående kategorier. Exempel på brottstyper i denna kategori är hets mot folkgrupp.

Plats

Kategorin plats beskriver den plats där brottet begicks. Kategoriseringen avser målsägandes perspektiv – är det exempelvis en dörrvakt på en krog som blir utsatt för ett hatbrott kodas brottsplatsen som arbetsplats och inte nöjesplats. Plats indelas i tolv grupper enligt följande:

1. Arbetsplats

Brottet sker på eller i anslutning till arbetsplatsen.

2. Hem

Brottet sker i eller i anslutning till det egna hemmet. I villa och radhus inkluderas hus och trädgård. För flerfamiljshus inkluderas lägenhet, balkong, uteplats samt trapphus. Däremot kodas källare, vind eller tvättstuga som övrig plats.

3. Internet

Om tillvägagångssätt kodas som Internet ska även platsen kodas som internet. Exempel är ärekränkning eller olaga hot i elektronisk form via e-post, hemsidor eller chatt på MSN.

4. Offentliga transportmedel

Brottet sker på eller i anslutning till offentliga transportmedel, med vilka avses all form av kollektivtrafik, såsom buss, tunnelbana, spårvagn och tåg. Även taxi räknas in i denna kategori.

5. Nöjesplats

Brottet sker på eller i anslutning till nöjesplats, med vilket avses fysiska lokaler såsom restauranger, nattklubbar eller barer. Festivaltält, öltält och andra platser av mer temporär karaktär kodas i stället som allmän plats.

6. Religiös plats

Brottet sker på eller i anslutning till religiösa platser, såsom synagogor, moskéer, kyrkor eller begravningsplatser.

7. Skola

Brottet sker i skolan eller på skolgården. Med skola avses utöver grundskola och gymnasium även högskola.

8. Medier

Brottet sker via radio, tv eller tryckt press.

9. Sms

Om tillvägagångssättet kodas som sms ska även platsen kodas som sms. Exempel är hotfulla eller kränkande smsmeddelanden till personens mobiltelefon.

10. Allmän plats

Brottet sker på en allmän plats utomhus exempelvis på gatan, på ett torg eller i en park.

11. Övriga platser

Brottet sker på en plats inomhus, som inte ryms i ovanstående kategorier. Exempel är när brottet sker i någon annans hem, träningslokal, café, butik, garage, tvättstuga, källare, vind med mera.

12. Uppgift saknas

Här framgår det inte på vilken typ av plats som brottet ägt rum och därför kodas platsen med kategorin uppgift saknas.

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Kategorin relation beskriver förhållandet mellan gärningspersonen och den utsatte. I resultatavsnitten i årsboken för hatbrott finns även en indelning i fyra grövre kategorier för att sammanfoga liknande grupper. Dessa fyra kategorier är *närstående* (grupp 1–4), *ytligt bekant* (grupp 5–8), *obekant* (grupp 9–11) och *uppgift saknas* (grupp 12). Relation indelas inledningsvis enligt följande:

1. Gift/partner/sambo

2. Före detta partner

Gärningspersonen är den utsattes före detta partner eller en eventuell ny partners expartner.

3. Släkt

Gärningspersonen kan vara såväl nära familj som avlägsen släkting. Kan även vara den utsatte partnerns familj.

4. Vänner/bekanta

Gärningspersonen är alltifrån en yttlig bekant till nära vän.

5. Kollega

Gärningspersonen är en arbetskamrat från den utsattes arbetsplats.

6. Skolkamrat

7. Granne

8. Känd person/grupp

Gärningspersonen är en för den utsatte, till namn eller utseende, känd person och tillhör inte någon av kategorierna 1–8, exempelvis en bekants bekant. Utöver detta kategoriseras i denna kategori även de hatbrott som begås av kända nationalsocialistiska eller högerextrema grupper.

9. Kund/klient

Gärningspersonen är kund eller klient och utsätter en serviceperson för hatbrott, exempelvis butikspersonal, restaurangpersonal, banktjänstemän, ordningsvakter, poliser med flera.

10. Servicepersonal

Gärningspersonen ger den utsatte service i någon bemärkelse, exempelvis butikspersonal, restaurangpersonal, banktjänstemän, ordningsvakter, poliser med flera.

11. Okänd person

Gärningspersonen är helt okänd för den utsatte, såväl till namn som utseende.

12. Uppgift saknas

Gärningspersonen kan vara såväl känd som okänd, men det framgår i anmälan inte vilken typ av relationsförhållande som råder mellan gärningsperson och utsatt.

Bilaga 5. Kvalitetsdeklaration⁸⁸

Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv 2011

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Rättsväsende

A.2 Statistikområde

Hatbrott

A.3 Statistikprodukten ingår inte i Sveriges officiella statistik

Statistiken över anmälda hatbrott behandlar statistik om brott och brottslingar (Kriminalstatistik), som inte är officiell statistik. Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv består av statistikområdena:

- Anmälda hatbrott
- Uppklarade hatbrott

A.4 Statistikansvarig

Brottsförebyggande rådet (Brå)

Kontaktpersoner:

Fredrik Aspling, telefon 08-401 87 57, e-post fredrik.aspling@bra.se

Carina Djärv, telefon 08-401 87 10, e-post carina.djarv@bra.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Brottsförebyggande rådet (Brå)

Kontaktpersoner:

Fredrik Aspling, telefon 08-401 87 57, e-post fredrik.aspling@bra.se

Carina Djärv, telefon 08-401 87 10, e-post carina.djarv@bra.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Regeringens uppdrag att redovisa hatbrottsstatistik.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (före den 30 juni 2009, 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100)).

⁸⁸ Den här kvalitetsdeklarationen tar endast upp de delar av hatbrottsstatistiken som avser polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv. För Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) finns en särskild kvalitetsdeklaration i den tekniska rapporten för undersökningen i fråga (Brå, 2012:3).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande.

A.8 Gallringsföreskrifter

Uppgifterna i personregistret ska gallras när de inte längre behövs för sitt ändamål enligt 19 § i lag (2001:99) om den officiella statistiken. Enligt 1 § tredje stycket lagen (2001:100) om den officiella statistiken gäller 19 § inte bara officiell statistik, utan även annan statistik.

A.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering berör hatbrottsstatistiken.

A.10 Syfte och historik

Syftet med statistiken över hatbrott är att ge information om nivå, utveckling och struktur för de polisanmälningar med olika hatbrottsmotiv som identifieras under ett år i Sverige. Ett annat syfte är att bidra med kunskap till den forskning som bedrivs på området och att bistå rättsväsendet med underlag för uppföljning av de åtgärder som vidtas enligt den nationella handlingsplanen. Hatbrottsstatistiken är ett underlag som tillsammans med andra studier och forskning kan ge en bättre bild av situationen avseende hatbrott i Sverige.

Sedan början av 1990-talet har hatbrott med främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska motiv kartlagts. Säkerhetspolisen (Säpo) ansvarade för produktionen av hatbrottsstatistik fram till 2005 års statistik. Sedan Brå tog över sammanställningen av hatbrottsstatistiken från Säpo 2006 har större fokus lagts på att ge en mer detaljerad information om hatbrott. Statistiken har under årens lopp påverkats av olika förändringar i bl.a. lagstiftning, statistikrutiner, fördelning av polisresurser m.m. Dessa påverkningar har i vissa fall gett effekter på statistikens jämförbarhet över tid.

A.11 Statistikanvändning

Hatbrottsstatistiken har många olika användare och användningsområden. De huvudsakliga är:

Lokala polismyndigheter som underlag för analys av utvecklingen av anmälda hatbrott i den egna polismyndigheten respektive det egna länet samt för uppföljning av den egna verksamheten.

Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården samt regeringskansliet och riksdagen som underlag för planering, analys- och uppföljningsarbete.

Kriminologiska, sociologiska och juridiska institutioner m.m. vid olika universitet, för att följa utvecklingen samt för initiering av forskning.

Intresseorganisationer för analys av utvecklingen av vissa typer av anmälda hatbrott.

Riksdagens utredningstjänst, media med flera för allmän information om utvecklingen på hatbrottsområdet regionalt och i hela riket.

A.12 Uppläggning och genomförande

Den löpande hatbrottsstatistiken är en urvalsundersökning. Underlaget bygger på de uppgifter som polisen och åklagarna registrerar i sina administrativa system. Uppgifterna kommer huvudsakligen från polisens RAR-system (Rationell Anmälansrutin). Under 2006 utvecklade Brå ett eget systemstöd för att söka fram, koda och granska hatbrottsanmälningar.

För att fånga upp hatbrottsanmälningar används tre olika datainsamlingssteg. Det första insamlingssteget innebär att en sökning på ord görs i fritexten på samtliga anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse, klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott. Det andra insamlingssteget innebär en totalundersökning av samtliga anmälningar som inkommit till Brå avseende brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp som registrerats under kalenderåret. Det tredje insamlingssteget innebär att samtliga anmälningar som av polismyndigheterna markerats som misstänkta hatbrott i RAR under kalenderåret samlas in och granskas. När samtliga anmälningar där ett hatbrottsmotiv har identifierats genom de tre insamlingsstegen görs en manuell kodning av ett antal variabler.

Årsstatistik över anmälda hatbrott tas fram under mars månad året efter redovisningsårets utgång.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inom rättsväsendet pågår ett omfattande utvecklingsarbete av de system från vilka grunduppgifter hämtas till produktionen av hatbrottsstatistiken. Under de närmaste åren kommer flertalet av de system som i dag levererar uppgifter till Brå att bytas ut.

I regleringsbrevet för budgetåret 2012 avseende Brå ändrades direktiven från att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att utveckla hatbrottsstatistiken till att effektivisera produktionen av den. Detta påverkar främst insamlingsmetoden från och med 2012 års hatbrottsstatistik. En planerad förändring är att endast genomsöka ett urval av de brottsanmälningar bland de brottstyper som genomsöks idag, samt att inkludera ytterligare uppgifter om självrapporterad utsatthet för hatbrott från NTU och andra surveyundersökningar.

I linje med det nya direktivet har det genomförts vissa reduceringar av vilken statistik som redovisas i årsboken för hatbrottsstatistiken 2011. Det gäller uppgifter om målsägande och misstänkta personer i årsboken för hatbrott 2011, samt den regionala analysen av RAR-markerade anmälningar.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Se punkt A.10 Syfte och historik.

1 Statistikens innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv innehåller uppgifter om anmälda och uppklarade hatbrott. I statistiken redovisas antalet hatbrottsanmälningar, som polisanmäls under redovisningsperioden, per hatbrottsmotiv och brottstyp för landet, länen, storstadskommunerna och i vissa kommuner.

1.1.1 Objekt och population

Anmälda hatbrott:

Hatbrottsstatistikens målpopulation för denna del (undersökningspopulation) utgörs av anmälda hatbrott i Sverige under kalenderåret. För att fånga upp anmälda hatbrott med möjliga hatbrottsmotiv används tre datainsamlingssteg. Populationen kallas anmälda hatbrott, även om den baseras på ett urval av alla brottsanmälningar i Sverige. Med anmälda brott avses de brott som anmäls och registreras som brott av polis och åklagare. Några av dessa händelser kommer efter utredning att visa sig inte kunna betraktas som brott.

De viktigaste undantagen från huvudregeln anges nedan:

- Anmälda hatbrott utomlands ingår inte i statistiken.
- Alla anmälningar genomsöks inte, utan ett urval av brottstyper. Sökningen görs inte mot anmälningar avseende exempelvis narkotikabrott, personrån och sexualbrott.
- Enbart huvudbrott redovisas, det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för statistiken.

Uppklarade hatbrott:

Hatbrottsstatistikens målpopulation för denna del (undersökningspopulation) utgörs av uppklarade hatbrott i Sverige där åklagaren eller polisen fattat ett brottsuppklarande beslut utifrån ett kalenderår fram till slutet av mars efterföljande år. Begreppet uppklarat är polisiärt och innebär att ärendet som initierades av en anmälan om brott har fått ett avslut, antingen genom att en person bundits till brottet eller att det klarats upp på teknisk väg. Uppklarade anmälningar innebär alltså inte att någon behöver ha dömts för brottet eller brotten i anmälan. Redovisningen utgår från de beslut som fattats avseende huvudbrottet i anmälan och som bedömts vara hatbrott.

1.1.2 Variabler

Nedan följer en lista på de variabler som finns i hatbrottsstatistiken. En post avser ett diarienummer på en polisanmälan.

Beslutande myndighet:
Polismyndighet
Åklagarmyndighet

Brottskoder:
Brottsklassificering vid anmälan

Huvudbrott:
För varje hatbrottsanmälan väljs ett huvudbrott som sedan redovisas. Med huvudbrott avses här det brott i anmälan som har den strängaste straffskalan och där motivet har bedömts vara relevant för denna kartläggning.

Motiv:
En anmälan kan innehålla flera hatbrottsmotiv. I dessa fall har riktlinjen varit att gå på det mest framträdande motivet och därmed välja ett. De motiv som bedöms ligga bakom brottet har delats in i följande uteslutande kategorier:

- främlingsfientliga/rasistiska, mot minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mellan minoriteter
- främlingsfientliga/rasistiska, mot majoriteten
- islamofobiska
- antisemitiska
- kristofobiska
- övriga antireligiösa
- homofobiska
- bifobiska
- heterofobiska
- transfobiska.

Submotiv
Vid främlingsfientliga/rasistiska hatbrott redovisas även två submotiv som rör hatbrott mot afrosvenskar och romer efter följande kategorier:

- afrofobiska hatbrott
- antiromska hatbrott.

Vit makt-ideologiska hatbrott

I statistiken särredovisas om anmälningar har koppling till vit makt-ideologi eller till en specifik organisation:

- Anmälningar där ett uttalat/synbart vit makt-ideologiskt motiv saknas.
- Anmälningar där det finns ett uttalat vit makt-ideologiskt motiv och där det finns en koppling till nationalsocialistiska organisationer eller högerextrema grupper.

Koppling till organisation

För de anmälningar som har koppling till en specifik nationalsocialistisk organisation eller högerextrem grupp redovisas gruppen:

- Svenska Motståndsrörelsen(SMR)/Nationell Ungdom
- Svenskarnas Parti (SvP)
- Övriga grupper.

Tillvägagångssätt vid brotten

Fysisk kontakt

1. Direkt mot person, fysisk kontakt

Närhet

2. Direkt mot person, ej fysisk kontakt

Distans

3. Allmänt klotter
4. Internet
5. Medier
6. Postbrev
7. Sms
8. Telefon/fax
9. Övrigt

Plats

1. Arbetsplats
2. Hem
3. Internet
4. Offentliga transportmedel
5. Nöjesplats
6. Religiös plats
7. Skola
8. Medier
9. Sms
10. Allmän plats
11. Övriga platser
12. Uppgift saknas

Relation mellan gärningsperson och utsatt

Närstående

1. Gift/partner/sambo
2. Före detta partner
3. Släkt
4. Vänner/bekanta

Ytligt bekant

5. Kollega
6. Skolkamrat
7. Granne
8. För den utsatte en känd person/grupp

Obekant

9. Kund/klient
10. Servicepersonal
11. För den utsatte en okänd person

Uppgift saknas

12. Uppgift saknas

Plats (geografiskt) för brottet:

- Riket
- Län

- Storstadskommun
- Kommun

Uppklaringsbeslut

Uppklaringsbeslut redovisas för uppklarade hatbrott i två kategorier. I statistiken redovisas även hur stor andel av anmälningarna som är uppklarade vid det aktuella tillfället för urvalsdragningen.

Uppklarade hatbrott

- *Personuppklarade* hatbrott betyder att en person har bundits till brottet genom att åtal väckts, att strafföreläggande utfärdats eller att åtalsunderlåtelse meddelats.
- *Tekniskt uppklarade* hatbrott betyder exempelvis att
 - det inte kan styrkas att ett brott begåtts
 - den anmälda gärningen inte bedöms vara brott
 - den misstänkta personen är minderårig (under 15 år) och ej straffmyndig
 - angivelse saknas/återkallats, att åtal är ej av särskilt skäl påkallat ur allmän synpunkt eller att brottet är preskriberat. Dessa företeelser sammanfattas under *övriga tekniskt uppklarade*. För övriga tekniskt uppklarade är de två förstnämnda besluten de vanligast förekommande när det gäller hatbrottsanmälningarna.

Ouppklarade hatbrott

- *under utredning*, vilket innebär att det inte tagits något beslut avseende det anmälda brottet.
- *övriga ouppklarade* innebär exempelvis att spaningsuppdrag saknas eller att brottet uppenbart ej går att utreda. Ytterligare ett exempel på när ett brott är övrigt ouppklarat är när den misstänkte efter utredning visat sig vara oskyldig eller inte längre är misstänkt.

1.1.3 Statistiska mått

De flesta beräkningar är antalsräkningar av anmälda hatbrott uppdelade på olika redovisningsvariabler.

Procent används vid jämförelser bakåt i tiden.

Antalet anmälda hatbrott standardiseras med hjälp av *medelfolkmängden* för att jämförelser ska kunna göras mellan geografiska områden som har olika stor folkmängd.

1.1.4 Redovisningsgrupper

Följande variabler i hatbrottsstatistiken används som redovisningsgrupper i statistiken över anmälda hatbrott:

Region

Riket

Län

Storstadskommun

Kommun

Anmälda hatbrott

Brottstyp

Uppklarade hatbrott
Uppklaringsbeslut

Tidsperiod
År

Demografiska redovisningsgrupper
Kön
Ålder

1.1.5 Referenstider

Statistik över anmälda hatbrott publiceras årligen. Referenstiden avser tidpunkten för anmälan, vilket innebär att brottstillfället kan ligga före referenstiden.

Statistik över uppklarade hatbrott publiceras årligen. Referenstiden avser tidpunkten för uppklaringsbeslut. Referensperioden är ett kalenderår fram till slutet av mars efterföljande år.

1.2 Fullständighet

Se punkt 2.2.2 Ramtäckning.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Tillförlitligheten i de uppgifter som utgör underlag för statistiken över anmälda hatbrott och statistikens jämförbarhet över tid påverkas av olika förhållanden. Statistiken över hatbrott är en urvalsundersökning, som bygger på elektroniska genomsökningar och ingående granskningar av polisanmälningar. För många brottstyper finns det ingen grund för att med någon form av säkerhet fastställa hur vanligt förekommande brottet är. När det gäller hatbrott är det särskilt svårt att få en bild av omfattningen, eftersom det inte är ett särskilt brott i juridisk mening, utan en aspekt av motivet bakom brott av olika slag. Uppgifter från NTU pekar på att många gånger fler hatbrott uppges ha polisanmälts än vad som återfinns i Brå:s statistik över anmälda hatbrott. Bilden är att statistiken enbart fångar en del av hatbroten som polisanmälts. I och med metoden för att ta fram hatbrotsstatistiken i grunden främst bygger på elektroniska genomsökningar av texter i anmälan, kan det till exempel finnas hatbrott som inte uppmärksammas eller beskrivits på ett sätt som gör det möjligt att identifiera dem som hatbrott.

Tillförlitligheten sammanhänger också med svårigheter att räkna och klassificera brott. Den huvudsakliga felkällan är vid registrering och bearbetning av uppgifterna. Kontroller görs regelbundet för att minimera dessa fel.

2.2 Osäkerhetskällor

För att ett brott ska kunna identifieras och bedömas som ett hatbrott i denna statistik krävs att:

- händelsen anmäls till polisen
- brottet rubriceras i enlighet med Brå:s brottskodsurval
- polisen registrerar relevant information i anmälans fritext
- denna text inrymmer ord som återfinns i listan över sökord eller att händelsen markeras som ett misstänkt hatbrott i RAR
- kodaren tolkar och bedömer händelsen som ett hatbrott utifrån de kriterier som Brå tagit fram.

Hatbrottsstatistiken visar sannolikt endast på en mindre del av den faktiska hatbrottsligheten.

Anmälan till polisen

En första förutsättning för att ett brott ska komma med i statistiken över hatbrott är att händelsen kommit till polisens kännedom. I detta avseende skiljer sig inte denna statistik från övrig statistik om anmälda brott. Benägenheten att anmäla ett brott varierar från brottstyp till brottstyp och över tid. Anmälningsbenägenheten kan också variera mellan de olika grupperna som blir utsatte för hatbrott, exempelvis kan förtroendet för rättsväsendet variera och påverka om utsatte anmäler brott till polisen. Utifrån tidigare studier kan konstateras att relationen mellan faktisk och anmäld brottslighet, det så kallade mörkertalet, är stort vid hatbrott.

En andra förutsättning för att hatbrott ska komma att ingå i statistiken över hatbrott är att polisen i någon form identifierar eventuella hatbrottsmotiv. Att ta upp en anmälan om ett hatbrott och då också uppmärksamma vilket motiv som finns till brottet, ställer höga krav på polisen. Det är inte alltid som den utsatte själv vid anmälan tar upp faktorer som talar för att det rör sig om ett hatbrott, utan polisen måste många gånger aktivt ställa frågor om detta.

Brottet rubriceras i enlighet med Brå:s urval

Som nämnts tidigare bygger hatbrottsstatistiken på ett flertal urval. Det är enbart anmälningar rörande vissa brottstyper som ingår i sökningen. Därför måste händelsen rubriceras med ett av brotten som ingår i urvalet för att den ska komma med i sökningen.

Utöver sökordsurvalet granskas samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott i RAR av polisen. Alla brottstyper ingår i denna sökning, vilket innebär att även anmälningar som omfattar en brottsrubricering som inte ingår i Brå:s urval kan komma att identifieras som hatbrott. Det är också här viktigt att det framgår i fritexten varför anmälningen är hatbrottsmarkerad för att den ska kunna identifieras som ett hatbrott.

Polisen registrerar relevant information i anmälan

Brå:s metod för att söka hatbrott i polisanmälningar är alltså att matcha fritexterna i alla anmälningar i urvalet mot en sökordslista. Formuleringar och hur fritexten skrivs kan få betydelse för om anmälningen inkluderas i hatbrottsstatistiken. Om en brotts handling beskrivs detaljerat genom att man förklarar vilket hatbrottsmotiv som funnits, är det troligare att

anmälningen inkluderas än om beskrivningen är för generell. Ett exempel är om ett par grannar ärekränks genom att det i anmälan framgår att de kallats ”bögvävar” gentemot att det i anmälan beskrivs som ”fula ord”.

Även om ett hatbrottsmotiv framkommer vid anmälan så kanske polisen i stället väljer att skriva denna information i utredningssystemet DurTvå, vilket Brå inte hämtar uppgifter från. Vid en del anmälningar kontaktas utredare för att få ytterligare information och då kan information från DurTvå användas i bedömningen av om en anmälan är ett hatbrott eller inte.

Dessa skillnader i förfarande ger sannolikt återverkningar i statistikföringen då en del hatbrott inte kommer till Brå:s kännedom. Resurser eller kunskaper om hatbrott kan variera mellan länen, vilket kan bidra till skillnader i den regionala redovisningen. Större resurser och bättre kunskap ökar också möjligheterna att identifiera och i anmälan beskriva en eventuell koppling till hatbrott. Det är rimligt att anta att det också gradvis påverkar hur många hatbrott som blir registrerade och redovisas i statistiken, vilket inte behöver betyda att hatbrotten faktiskt ökar.

Fritexten inrymmer ord som ingår i sökordslistan

En sökordslista används för att datoriserat genomläsa fritexten i syfte att identifiera hatbrott. Det kan dock inte uteslutas att det finns hatbrottsanmälningar vars fritexter inte innehåller några av de ord som finns med i sökordslistan. Listan med sökord uppdateras årligen utifrån en genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper.

När det gäller brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp görs en genomgång av *samtliga* anmälningar som inkommit till Brå. Det samma gäller för alla anmälningar som polisen har markerat som misstänkta hatbrott i RAR. De granskas utöver sökordsurvalet.

Kodarens bedömning

Kodarens bedömning av anmälan är av betydelse för utfallet. De flesta granskade anmälningar bedöms inte som hatbrott. För att få en så god reliabilitet som möjligt har anmälningarna granskats efter tydliga riktlinjer flera gånger av olika personer. Vid svåra bedömningar har anmälningar tagits upp till gemensam diskussion och därefter kodats enligt de kodningsregler som utarbetats. Framkommer inget om tillvägagångssätt, plats eller relation mellan gärningsperson och utsatt i anmälan kodas det som att uppgift saknas.

2.2.1 Urval

För att fånga upp hatbrottsanmälningar används tre datainsamlingssteg med olika urval:

Det första insamlingssteget innebär att en sökning på ord görs i fritexten på samtliga anmälningar som omfattar brottstyperna våldsbrott, olaga hot, ofredande, ärekränkning, hets mot folkgrupp, skadegörelse/klotter, olaga diskriminering och diverse övriga brott. Urvalet av brottstyper baseras på de brottstyper som enligt Säpo:s tidigare bedömning förekommer

vid hatbrott. Alla anmälningar genomsöks således inte, utan ett urval av brottstyper. Sökningen görs inte mot anmälningar avseende exempelvis narkotikabrott, personrån och sexualbrott. Sammantaget rörde det sig om en genomsökning av knappt 388 500 anmälningar för 2011. För dessa brottstyper finns en sökordlista som uppdateras årligen. När anmälningar från 2011 genomsöktes bestod sökordlistan av 383 ord och resulterade i träff på cirka 33 500 anmälningar som har granskats manuellt och kodats som hatbrott eller ej hatbrott.

Det andra insamlingssteget innebär en totalundersökning av samtliga anmälningar som inkommit till Brå avseende brottstyperna olaga diskriminering och hets mot folkgrupp som registrerats under kalenderåret. Det betyder att de anmälda brotten med dessa brottstyper som inte fångats upp via den första sökningen granskas. Det ger ett urval på cirka 720 anmälningar avseende hets mot folkgrupp och cirka 240 anmälningar avseende olaga diskriminering som granskas och kodas.

Det tredje insamlingssteget innebär att samtliga anmälningar som av polismyndigheterna markerats som misstänkta hatbrott i RAR under kalenderåret samlas in och granskas. Eftersom alla brottstyper kan markeras som misstänkta hatbrott bygger urvalet på en genomgång av samtliga brottstyper som markerats. Från de cirka 1,4 miljoner brottsanmälningar som gjordes under 2011 gav markeringen en urvalsstorlek på 6 910 anmälningar⁸⁹. Efter matchning mot Brå:s hatbrottsstatistik framkom att cirka 2 630 av dem redan var identifierade som hatbrott av Brå. Resterade andel anmälningar, knappt 4 280, har granskats och kodats manuellt. Dessa anmälningar hittades alltså inte via de två första insamlingsmetoderna. Av dessa anmälningar bedömdes 267 ärenden innehålla minst ett hatbrott.

2.2.2 Ramtäckning

Syftet med denna del av hatbrottsstatistiken är att mäta den anmälda hatbrottsligheten i Sverige (målpopulation). Statistiken mäter ett urval av den hatbrottslighet som registreras av polisen (rampopulation). Den faktiska anmälda hatbrottsligheten är till exempel enligt uppgifter från NTU betydligt mer omfattande än vad som framgår av statistiken. Problem som kan uppstå är täckningsfel. Det innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Täckningsfelen kan delas in i två typer, dels undertäckning som innebär att vissa enheter som ingår i populationen saknas i urvalsramen, dels övertäckning som innebär att enheter som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Undertäckning i hatbrottsstatistiken utgörs främst av att samtliga anmälda hatbrott inte identifieras med de metoder som används, genom att hatbrottanmälningar inte beskrivits på ett sätt som gör det möjligt att identifiera dem som hatbrott. Det handlar om anmälningar där ord i fritexten är för generella (till exempel Sverige) eller inte ger en träff via sökordlistan. Därför genomförs en årlig kvalitetsstudie av polisens RAR-markerade hatbrott (urval tre) där det identifieras en mindre andel hatbrott som Brå vid granskningen bedömer vara hatbrott.

⁸⁹ 449 av dessa anmälningar har inte inkommit till Brå och har ej heller varit möjliga att granska.

2.2.3 Mätning

Alla anmälningar genomsöks inte

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv bygger på ett antal olika urval, vilket betyder att samtliga anmälda brott som polisen och åklagarna registrerar i sina system inte ingår. Effekten av denna avgränsning är svår att uttala sig om, men det kan innebära att en del hatbrott förbigås. Det kan dock förekomma att anmälningar som genomsöks hänvisar till andra anmälningar som kan vara aktuella som hatbrott, och på så sätt kan också en del andra brottstyper förekomma i redovisningen av hatbrott. För 2011 har knappt 40 000 anmälningar granskats och bedömts flera gånger av olika personer.

Fritexterna ger varierande information

Brottsanmälningarnas fritext består av alltifrån några rader till en längre text med en beskrivning av de anmälda brotten och omständigheterna, vanligen kallad gärningsbeskrivning. När det gäller denna fritext finns det två förhållanden som är särskilt viktiga att ha i minnet. För det första finns det inte någon strukturerad och fastställd mall för vad fritexten ska innehålla, vilket medför att den innehåller olika mycket information. För det andra skrivs fritexten vanligen in direkt vid anmälningstillfället. För framför allt dödligt våld finns det stora problem med att använda denna metod eftersom det inte finns någon utsatt som kan berätta hur brottet gick till eller delge polisen det eventuella motivet till brottet. Ett annat skäl är också att fritexten i anmälan antingen blir mycket kort på grund av alltför känslig information eller att den enbart beskriver vad man funnit på brottsplatsen. Om det dödliga våldet har ett hatbrottsmotiv kan det i vissa fall ändå identifieras och inkluderas i statistiken genom information från andra källor. Bortfallet vid dödligt våld påverkar dock inte nivån för samtliga hatbrott, då brottstypen är sällsynt.

Sökordslista

För det förstnämnda datainsamlingssteget används en sökordslista. Den automatiserade genomsökningen av ord och termer som ingår i sökordslistan innebär att de anmälningar som innehåller ord från sökordslistan markeras. De anmälningar som identifierats genom sökningen av fritexterna granskas och bedöms sedan. Sökordslistan uppdateras årligen genom att ord tas bort, läggs till eller korrigeras. Sökordslistan består nu av 381 ord, vilket innebär att den har utökats med sju ord från föregående år. Listans sökord, som är vanligt förekommande kränkande och nedvärderande ord, bygger framför allt på erfarenheter från tidigare års arbete med statistiken. Inspiration till nya sökord kommer bland annat från genomläsning av brottsanmälningar, omvärldsbevakning av media samt kontakter med målgrupper. Tanken är att sökordslistan ska hållas aktuell utifrån nytt språkbruk och nya företeelser i samhället.

Granskning och kodning av hatbrottsanmälningarna

Samtliga anmälningar som markerats som misstänkta hatbrott av polismyndigheterna beställs in från Rikspolisstyrelsen (RPS). Preliminär hatbrottsstatistik matchas sedan mot data från polismyndigheterna, för att se var bedömningarna skiljer sig åt. Vid de anmälningar där enbart polismyndigheterna gjort bedömningen att anmälningarna har ett misstänkt hatbrottsmotiv, görs en manuell granskning av informationen i fritexten.

Anmälningarna definieras som hatbrott, misstänkta hatbrott eller ej hatbrott. Vid anmälningar där en misstanke om ett hatbrottsmotiv finns kontaktas utredare vid polisen innan beslut tas huruvida brottet i anmälan ska betraktas som ett hatbrott eller inte.

När samtliga hatbrottsanmälningar identifierats genom en granskning genom de tre insamlingsmetoderna görs en manuell kodning av ett antal variabler. Vid bedömningen av anmälningarna är det målsägandens upplevelse av gärningspersonens motiv som söks. Ibland kan även någon annan persons perspektiv på händelsen vara av vikt. Det kan till exempel vara iakttagelser från en polis eller ett vittne.

2.2.4 Svartsbortfall

Ej relevant.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifter från polismyndigheterna och åklagarna levereras till Brå via RPS. Därefter kodas olika variabler på identifierade polisanmälningar på Brå.

När en anmälan bedöms använder Brå flera olika kriterier för att fastställa hatbrottsmotivet. Bedömningen utgår från *all information* som finns att tillgå i polisanmälanens fritext. Att bedömningen utgår från polisanmälanens fritext innebär att den till största delen utgår från anmälningsupptagarens sammanställning av den utsattes upplevelse av den aktuella händelsen. Om den utsatte anser eller misstänker att motivet till brottet beror på att hon eller han är eller uppfattas ha exempelvis utländsk bakgrund, svensk bakgrund, vara muslim, jude, kristen, buddist, homo-, bi- eller heterosexuell eller transperson bedöms händelsen som regel som hatbrott. Förutom *den utsattes berättelse* kan informationen som bedömningen baseras på vara:

- *Gärningspersonens uttalanden verbalt eller skriftligt.* Det kan exempelvis vara att gärningspersonen skriker "jävla svartskalle", "äckelflata", "jävla jehovas" eller "transjävel" till den utsatte vid brottstillfället. Termer som "transa", "muslim", "jude" och "flata" kan anses utgöra grund för hatbrott om de används i utpekande syfte, exempelvis om ordet ristas in på någons ytterdörr. Även allmänt klotter, affischer och flygblad med text som "ut med alla zigenare", "muslimjävlar – inga fler moskéer i Sverige", davidstjärnor i kränkande kontext ihop med hakkors och "hata lesbiska" bedöms som hatbrott.
- *Information via relaterade anmälningar.* Ibland förekommer en utsatt eller en gärningsperson i flera anmälningar. Det kan då finnas noterat i den aktuella fritexten. Dessa relaterade anmälningar kan exempelvis vara en motanmälan eller ytterligare en utsatt som anmäler samma händelse, vilket vanligtvis ger relevant information även om den aktuella händelsen.
- *Information från kontaktpersoner och utredare.* Vissa ärenden kan vara svårbedömda vid en första granskning då det saknas tillräcklig information för att fastställa motivet till brottet. Exempelvis kan man misstänka att det rör sig om ett hatbrottsmotiv, men det fram-

går inte tydligt. I sådana fall kontaktas någon av Brå:s 21 kontaktpersoner för hatbrott eller ansvarig utredare vid landets polismyndigheter för inhämtning av ytterligare information. Den information som erhålls i samtal med kontaktpersonen eller utredaren, exempelvis vittnesuppgifter, kan komma från flera olika informationssystem, som RAR eller DurTvå.

- *Information i media.* I vissa fall har media uppmärksammat hatbrott och sådan information kan komma att användas vid bedömningen.
- *Namn på utsatt och gärningsperson* används för att bedöma gärningspersonens eller den utsattes ursprung. Avseende gärningspersonen framgår namn om denne på något sätt är identifierad. Främlingsfientliga/rasistiska hatbrott bedöms utifrån fler kriterier eftersom det finns mer information för att utforska om gärningspersonen tillhör majoritetsgruppen. Signalement och namnuppgifter används i stort sett enbart vid bedömningen av främlingsfientliga/rasistiska hatbrott. För att bedöma religiös tillhörighet finns markörer som exempelvis slöjan, korset, davidstjärnan och kippan. För att bedöma sexuell läggning finns till exempel regnbågsflaggan. För utländsk härkomst finns flera visuella markörer, som hudfärg, uppgifter om språk, namn med mera.
- *Signalement i anmälan.* Gärningspersonen beskrivs som svensk, som skinnskalle, som utländsk med mera.

Eftersom materialet handhas av flera olika personer kan fel uppstå i hanteringen eller bearbetningen av materialet. För att undvika sådana fel utförs flera olika kontroller och granskningar av materialet. För de anmälningar som identifierats som hatbrott eller som kan misstänkas vara hatbrott har en dubbelkodning skett, vilket innebär att en utredare på Brå har gjort en första oberoende bedömning och ytterligare en utredare sedan har kontrollerat bedömningen i ett andra steg.

Innan materialet tas ut görs en granskning av alla variabler. Felaktigheter rättas. En slutlig kontroll av att materialet med ytterligare logiska kontroller görs efter att datafiler körts fram och statistiktabeller har framställts.

2.2.6 Modellantaganden

Ej relevant.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Ej relevant.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningsfrekvens

Statistiken över anmälda hatbrott redovisas per år.

Publiceringsfrekvens

Statistik över anmälda hatbrott publiceras årsvis.

Uppgiftsinsamlingsfrekvens

Statistikunderlaget avseende anmälda hatbrott (urval ett och två) levereras veckovis till Brå. Underlaget avseende polisens RAR-markering (urval tre) levereras till Brå vid två tillfällen per år som halvårsleveranser.

3.2 Framställningstid

Statistik över anmälda hatbrott publiceras cirka sex månader efter redovisningsårets utgång och cirka tre månader efter avslutad kodning.

3.3 Punktlighet

Så länge Brå haft produktionsansvar för hatbrottsstatistiken har produktionsstider och publiceringstidpunkter kunnat hållas.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tid

Hatbrottsstatistiken har producerats sedan mitten av 1990-talet. Statistikens jämförbarhet påverkas av bland annat omläggningar i statistikrutiner (bland annat reliabiliteten i Brå:s mätmetod m.m.), förändringar i lagstiftning, fördelning av polisens resursinsatser och kunskap hos rättsväsendet att identifiera denna typ av brott.

Omläggningar i statistikrutiner

Statistikrutinerna för att producera hatbrottsstatistiken har ändrats vid flera tillfällen, t.ex. genom ny insamlingsteknik eller nya redovisningssätt. Större förändringar har genomförts följande år:

- Under 2004 genomförde Säkerhetspolisen ett omfattande metodutvecklingsarbete av datateknisk art som påverkade inhämtningsrutinerna. Metodförändringarna har i olika grad för de respektive motiven påverkat möjligheten att jämföra statistik med tidigare år än 2004. För främlingsfientliga och antisemitiska hatbrott är bedömningen att metodförändringen haft mindre betydelse, medan det för homofobiska hatbrott haft förhållandevis stor betydelse.
- Från och med 2006 har Brå ansvaret för insamling och bedömning av alla hatbrottsanmälningar. Trots ett nära samarbete med Säpo går det inte att utesluta att övertagandet fått konsekvenser för jämförbarheten med tidigare år. Bedömningen är dock att nivån på antalet redovisade hatbrott inte påverkats, men att övertagandet kan ha vissa konsekvenser när det gäller redovisning av huvudbrott, där Brå mer strikt hållit sig till huvudbrottsprincipen och valt brott med strängast straffskala.
- När det gäller uppgifter om misstänkta personer ingår de personer som åklagare i ett senare skede av brottsutredningen tillförde anmälningarna. Säpo hade i sin rapportering endast med de skäligen misstänkta personer som i ett tidigare skede fanns kopplade till brottsanmälan. Det är därför svårt att göra några jämförelser med tidigare år än 2006 över misstänkta personer.
- De islamofobiska hatbrotten särredovisades inte av Säpo, men en del av dem ingick tidigare sannolikt i redovisningen av främlingsfientliga hatbrott. När det fanns anmälningar med inslag av både främlingsfientlighet och islamofobi redovisades de under främlingsfientliga hatbrott. En övervägande majoritet av de islamofobiska hatbrotten 2006 omfattas av enbart ett motiv – det islamofobiska, vilket innebär att de inte skulle ha redovisats i tidigare års samman-

ställningar som främlingsfientliga. Bedömningen är därför att jämförelser av nivån för främlingsfientliga hatbrott är möjlig med tidigare år än 2006.

- 2007 tillkom nya uppgifter i hatbrottsstatistiken. När det gäller tillvägagångssätt har allmänt klotter lagts till. För uppgifter om på vilken plats hatbrottet har ägt rum har sms och medier lagts till. När det gäller uppgifter om relation mellan gärningsperson och utsatt har kund/klient lagts till. Det gör att det kan vara svårt att jämföra enstaka kategorier för tillvägagångssätt, plats och relation.
- Under 2008 genomförde Brå en större definitionsförändring av vad som är ett hatbrott i hatbrottsstatistiken. Utöver främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter, islamofobiska hatbrott, antisemitiska hatbrott och homofobiska hatbrott förändrades definitionen till att numera även omfatta främlingsfientliga hatbrott mellan minoriteter och mot majoriteten, övriga antireligiösa hatbrott, bifobiska hatbrott, heterofobiska hatbrott och transfobiska hatbrott. På grund av definitionsförändringen är det inte möjligt att utan vidare jämföra nivåerna för samtliga hatbrott och främlingsfientliga/rasistiska hatbrott med tidigare år. När det gäller vit makt-ideologiska hatbrott har definitionsförändringen haft en mindre betydelse och jämförelser med tidigare år är därför mer möjliga. När det gäller islamofobiska, antisemitiska och homofobiska hatbrott har definitionsförändringen ingen betydelse och jämförelser med tidigare år är därför möjliga.
- Utöver definitionsförändringen förändrades metoden för att fånga upp hatbrottsanmälningar under 2008. Den funktion i RAR som används av polisen för att markera anmälningar som misstänkta hatbrott eller inte, används numera som en källa i statistiken. Utökningen av urvalet har därmed inneburit att något fler hatbrott än tidigare identifierats. Det utökade urvalet har dock haft en mindre effekt på antalet identifierade hatbrott och har därför en mindre betydelse för möjligheter till jämförelse mellan åren. Polismyndigheternas användning av hatbrottsmarkeringen i RAR har sedan 2008 specialgranskats av Brå. Åren 2008–2010 ingick en regional analys av hatbrottsmarkeringarna.
- År 2011 lyfts hatbrott med kristofobiska motiv upp och får ett mer framträdande utrymme i redovisningen över antireligiösa hatbrott. Åren 2008–2010 ingick dessa i kategorin övriga antireligiösa tillsammans med resterande antireligiösa hatbrottsmotiv. Då det kristofobiska motivet har visat sig utgöra den övervägande majoriteten av fallen redovisas istället denna kategori från och med 2011 som just kristofobiska. Uppgifter om fördelningen av kristofobiska och övriga antireligiösa i denna kategori finns redovisade i årets rapport med uppgifter från 2008–2011.
- I regleringsbrevet för budgetåret 2012 avseende Brå ändrades direktiven från att myndigheten skulle redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att utveckla hatbrottsstatistiken, till att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att effektivisera produktionen av den. I linje med det nya direktivet redovisas inte uppgifter om målsägande och misstänkta personer i årsboken för hatbrott 2011 eftersom det är delar av statistiken som varit resurskrävande att producera och som samtidigt bedömts vara mindre efterfrågade. Även den region-

ala analysen av RAR-markerade anmälningar har utgått i denna rapport.

- Varje år uppdateras sökordslistan genom att nya ord läggs till och gamla ord tas bort. Listan med sökord utarbetades ursprungligen av Säkerhetspolisen. Sedan Brå tog över hatbrottsstatistiken har arbetet med att utveckla listan med sökord fortsatt. En årlig förändring av sökordslistan medför att urvalet inte är exakt detsamma varje år eftersom nya ord tillkommer och gamla ord försvinner. Om nya sökord läggs till för ett år är det inte säkert att det ger träff på fler hatbrottsanmälningar än vad det skulle ha gjort året innan eftersom andra ord (som då fanns med i sökordslistan) eventuellt hade använts i fritexten. Det kan också innebära att fler hatbrott identifieras.

Förändringar i lagstiftningen

Ju längre tidsperioder som analyseras, desto troligare är det att det skett förändringar i lagstiftningen som påverkar jämförbarheten över tid. Förändringarna gäller såväl kriminalisering som avkriminalisering, nya definitioner av brott och nya sätt att antalsräkna brotten.

Sedan hatbrottsstatistiken började produceras i mitten av 1990-talet har det skett mindre ändringar. Sexuell läggning var inte inskriven initialt i lagtexten för straffskärpningsregeln (BrB 29 kap. 2 § 7 p), utan tillkom vid en ändring år 2002.

Förändringar i fördelningen av polisens resursinsatser och kunskap hos rättsväsendet att identifiera denna typ av brott

För vissa brottstyper får förändringar i polisens resursinsatser speciellt stor betydelse. Det gäller för de brott där det finns ett starkt samband mellan polisens resursinsatser och antalet anmälda brott, så kallade spaningsbrott. För att identifiera hatbrott är det viktigt att brottsutredare har kunskap om vad ett hatbrott är. Under 2008 började polisen markera misstänkta hatbrott i RAR. Det betyder att polisen vid inskrivandet av en anmälan alltid får kryssa i om en anmälan har ett misstänkt hatbrottsmotiv eller inte. Det kan påverka antalet hatbrottsanmälningar som identifieras i statistiken.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Utifrån hatbrottsstatistiken är det svårt att jämföra den svenska anmälda hatbrottslighetens omfattning med andra länders. Hatbrottsstatistiken återspeglar inte bara den anmälda hatbrottslighetens nivå, utan påverkas också av andra faktorer som insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning samt anmälnings- och registreringsbenägenheten. En gemensam standard för att kunna göra internationella jämförelser saknas för närvarande.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Jämförelser med Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

Generellt är antalet hatbrottsmotiverade händelser som i NTU uppges vara polisanmälda fler än vad som framgår av hatbrottsstatistiken. Det tyder i sig på att en del anmälda hatbrott inte identifieras i hatbrottsstatistiken. Emellertid kan en högre andel hatbrott i NTU även bero på att

utsatte respondenter i NTU 2011 uppfattar det som att brottet är polisanmält (om de varit i kontakt med polisen) fast det inte är det. Risken finns för såväl över- som underrapportering av antalet brottsliga händelser. Händelser kan placeras fel i tiden eller förträngas, vilket betyder att den tillfrågade oavsiktligt också kan svara fel på grund av att hon eller han inte minns. När det ställs frågor om hatbrott kan det finnas en risk att drabbade inte vill berätta om händelserna. Det kan även förekomma att den tillfrågade uppfattar det som socialt önskvärt att uppge att ett hatbrott är polisanmält. Dessutom kan det vara så att den utsatte upplever gärningen som ett hatbrott, men att den inte definieras så enligt hatbrottsstatistiken.

Jämförelser med annan kriminalstatistik

Hatbrottsstatistiken är inte jämförbar med övrig officiell kriminalstatistik avseende anmälda brott. Statistiken över anmälda brott upptar samtliga anmälningar som registrerats, medan hatbrottsstatistiken upptar de anmälda brott som genom en särskild process kunnat identifieras som hatbrott. Som också beskrivits tidigare är den redovisade enheten för hatbrotten brottsanmälan och inte anmälda brott. En anmälan kan innehålla ett eller flera brott och för hatbrott väljs huvudbrottet. Den officiella kriminalstatistiken för anmälda brott redovisar alla brott i anmälan.

Sedan 2007 redovisas även uppgifter om uppklarade hatbrottsanmälningar. Dessa uppgifter är inte heller jämförbara med den officiella statistiken över uppklarade brott. I den officiella statistiken redovisas alla uppklaringsbeslut som gjorts under ett kalenderår, oavsett om brottet är anmält samma år eller under tidigare år. I hatbrottsstatistiken redovisas endast beslut för de hatbrott som anmälts under ett kalenderår.

Misstänkta personer i hatbrottsstatistiken är inte heller jämförbara med de misstänkta i den officiella statistiken. Definitionerna skiljer sig åt på så sätt att i den officiella statistiken betyder misstänkta att brottsmisstanken kvarstår efter genomförd utredning av åklagaren. Alla ingår som i något skede anses vara misstänkta för hatbrott. Dessutom ingår här misstänkta personer under 15 år, vilka inte ingår i den officiella statistiken.

En övergripande anledning till att hatbrottsstatistikens olika enheter inte definieras eller räknas på samma sätt som den officiella kriminalstatistiken, exempelvis vid anmälda brott, är för att kunna behålla tidsserier för hatbrottsanmälningar.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Hatbrottsstatistiken publiceras årligen i en tryckt årsbok, *Hatbrott*. Rapporten kan beställas från Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm, telefon 08-690 91 90, fax 08-690 91 91, e-post order.fritzes@nj.se.

Därutöver publiceras två webbrapporter; en *Teknisk rapport* som beskriver metoden för att identifiera hatbrottsanmälningar samt en *engelsk sammanfattning* av huvudresultaten i årsboken. Samtliga rapporter kan laddas ner kostnadsfritt från Brå:s webbplats www.bra.se.

Enstaka tabeller över anmälda hatbrott kan kostnadsfritt laddas ned på Brå:s webbplats eller beställas från Brå via kontaktpersonen för hatbrottsstatistiken eller Brå, Information och förlag, Box 1386, 111 93 Stockholm, telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75.

5.2 Presentation

Årsboken *Hatbrott* innehåller en kortare beskrivning av metoden för att identifiera hatbrott i hatbrottsstatistiken, en utförlig beskrivning av resultaten och ett 40-tal tabeller och ett 30-tal figurer. Boken omfattar cirka 90 sidor med bilagor.

Tekniska rapporten Hatbrott innehåller en utförligare beskrivning av metoden för att identifiera hatbrott i hatbrottsstatistiken och ett fåtal tabeller och figurer. Tekniska rapporten omfattar cirka 70 sidor med bilagor.

Pressmeddelande skickas ut i samband med att helårsstatistik publiceras.

På Brå:s webbplats (www.bra.se) presenteras statistik över hatbrott på statistiksidorna. Statistiken omfattar anmälda hatbrott, uppklarade hatbrott, målsägande, misstänkta personer, tidigare brottslig belastning och utsatthet för hatbrott (NTU). Hatbrottsstatistiken redovisas för hela landet, efter motiv, huvudbrottskategori, län, storstadskommun (Stockholm, Göteborg och Malmö) och kommun. Dessa uppgifter kan öppnas eller laddas ner som excelfiler.

5.3 Dokumentation

Dokumentation om hatbrottsstatistiken finns i olika typer av arbetsmaterial samt i *Tekniska rapporten* som publiceras varje år vid samma tidpunkt som årsboken.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Den statistik som publiceras redovisar fördelningen av anmälda och uppklarade hatbrott utifrån vissa variabler och vissa indelningar av dessa. Statistik presenterad på annat sätt och efter andra variabler som lagras i databasen kan specialbeställas. En särskild blankett för specialbeställningar går att ladda ned här:

<http://www.bra.se/bra/brott--statistik/statistik/specialbestallningar.html>

Kostnaden uppgår till 785 kr (exkl. moms) per arbetstimme för framställningen. Vissa uppgifter är dock sekretesskyddade, varför begäran om datauttag endast kan tillgodoses om den obligatoriska sekretessprövningen medger att uttag kan godkännas.

5.5 Upplysningstjänster

För upplysningar om hatbrottsstatistikens innehåll och uppbyggnad eller framställning av specialstatistik:

Brå:s Enhet för Statistiska undersökningar (ESU),
Box 1386, 111 93 Stockholm, fax 08-411 87 53,
Fredrik Aspling, telefon 08-401 87 57, e-post fredrik.aspling@bra.se
Carina Djärv, telefon 08-401 87 10, e-post carina.djarv@bra.se

För frågor om publikationer och Brå:s verksamhet:

Brå:s informationsenhet,
Brå, Information och förlag,
Box 1386, 111 93 Stockholm,
telefon 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se
Brå:s webbplats www.bra.se